

เอกสารประกอบหลักสูตร
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้)
ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๗

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๐)

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้จัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับนี้ ซึ่งเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้) พุทธศักราช ๒๕๖๖ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช๒๕๕๑เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นกรอบและทิศทางในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดย พิจารณาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๐) หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้) พุทธศักราช ๒๕๖๖ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

- วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย
- สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
- คุณภาพผู้เรียน
- ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
- โครงสร้างเวลาเรียน
- คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน
- โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน
- โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียน
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- อภิธานศัพท์

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดีหวังอย่างยิ่งว่าจะเกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนต่อไป

คณะผู้จัดทำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประกาศโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้)	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
วิสัยทัศน์	๑
หลักการ	๑
จุดมุ่งหมาย	๑
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	๒
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	๓
ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๔
เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๔
คุณภาพผู้เรียน	๕
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้	๖
โครงสร้างเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๗
มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๘
คำอธิบายรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๔๕
โครงสร้างรายวิชารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๕๑
โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๘๕
คำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์	๑๐๕
โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์	๑๑๑
โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์	๑๒๑
การวัดและประเมินผล	๑๓๒
อภิธานศัพท์	

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล การอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความ เป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๙ (กะทู้) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้ บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและ ประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลด ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการ เลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่าง สร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการ เปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม
๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น
๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย นิยมไทย ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาเคารพเทิดทูนศาสนา แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริงประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่นรวมถึงต่อหน้าที่การงานและค่านิยมอันดี ความประพฤติที่ตรงไปตรงมาและจริงใจในสิ่งที่ถูกที่ควร ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รวมไปถึงการไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวงนอกจากนี้แล้วความซื่อสัตย์สุจริตยังรวมถึง การรักษาคำพูดหรือค่านิยมอันดี และการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองด้วยความรับผิดชอบ และด้วยความซื่อสัตย์ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องด้วยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตนี้จะดำเนินไปด้วยความตั้งใจจริง เพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วง ด้วยความระมัดระวัง และเกิดผลดีต่อตนเองและสังคม
๓. มีวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรมการรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง ขอบบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามยอมนำมาซึ่งความสงบสุขในชีวิตของตนเองความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติ
๔. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
๕. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การมีความพอดีในการบริโภค ใช้ทรัพยากรและเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนใช้จ่ายตามความเหมาะสมรู้จักการเพิ่มพูนทรัพย์ ด้วยการเก็บและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดูแลรักษาบูรณทรัพย์ของตนเอง มีการเก็บออมเงินไว้ตามสมควร
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การศึกษาเรียนรู้เพื่อหาข้อเท็จจริง ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่ความจริงในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ หรือต้องการหาคำตอบเพื่อนำคำตอบที่ได้นั้นมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การยกระดับความรู้การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือนำมาสรุปเป็นความจริงได้
๗. รักความเป็นไทย หมายถึง เข้าใจ ห่วงแหนกความเป็นไทยซึ่งถือเป็นต้นทุนทางสังคมทำให้ทุกศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติโดยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมนสุจริตเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกีริยามารยาท การปรับตัว ความตรงต่อเวลา ความสุภาพ การมีสัมมาคารวะ การพูดจาไพเราะ และ อ่อนน้อมถ่อมตน
๘. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกันเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มการถือเอื้อเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม ช่วยให้ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน ในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

● ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาค่านิยมของตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

● หน้าที่พลเมือง

ระบอบการปกครอง การปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

● เศรษฐศาสตร์

การผลิตการแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

● ประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีตบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

● ภูมิศาสตร์

ลักษณะของโลกทางกายภาพลักษณะทางกายภาพแหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

- ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
- ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ
- ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง
- ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป
- มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวและชุมชน และสามารถปรับตัวเท่าทัน การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

- ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรมรวมทั้งการเมืองการปกครองสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย
- ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น
- ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น
- ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่ การทำความเข้าใจ ในภูมิภาคของโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน
- มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพภัยพิบัติลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดภาคและประเทศไทย สามารถเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกับภัยพิบัติต่างๆ ในประเทศไทยและหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒

เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันยึดมั่นศรัทธาและดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจ และดำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วิธีการดำเนินดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

โครงสร้างเวลาเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียน และสัดส่วนเวลาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	สัดส่วนเวลาเรียน ชั่วโมง / สัปดาห์											
	ป.๑	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๒	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๓	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๔	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๕	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๖	ชั่วโมง/ สัปดาห์
สาระการเรียนรู้ พื้นฐาน	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒
รวม	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒	๘๐	๒
ประวัติศาสตร์	ป.๑.	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๒	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๓	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๔	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๕	ชั่วโมง/ สัปดาห์	ป.๖	ชั่วโมง/ สัปดาห์
สาระการเรียนรู้ พื้นฐาน	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑
รวม	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑	๔๐	๑

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป	๑ พุทธประวัติ - ประสูติ - ตรัสรู้ - ปรีณิพพาน
	๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	- สามเณรบัณฑิต - วัณณุปถชาดก - สุวัณณสามชาดก - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช - เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
	๓. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	๑ พระรัตนตรัย - ศรัทธา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ๑ โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - ทำความดี - เคารพพระรัตนตรัย - สัจจะ - กตัญญูต่อบุคคลที่ตนเคารพและครอบครัว - มงคล ๓๘ - ทำตัวดี - วาง่าย - รับผิดชอบ - ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>-พุทธศาสนสุภาษิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - อดตาทิออตตโนนาโถ <p>ตนแลเป็นที่พึ่งของตน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มาตา มิตตํ สเก ชฺเร <p>มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน</p>
	๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<p>- ฝึกสวดมนต์และแผ่เมตตา</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้ความหมายและประโยชน์ของสติ - ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ - เล่นและทำงานอย่างมีสติ - ฝึกให้มีสติในการฟังการอ่าน การคิดการถามและการเขียน
	๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิก ชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> -สามเณรบัณฑิต - วัณณุปถชาดก - สุวัณณสามชาดก - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช -เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
	๓. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<p>๑พระรัตนตรัย</p> <ul style="list-style-type: none"> -ศรัทธา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ <p>๑โอวาท ๓</p> <ul style="list-style-type: none"> -ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> - เบียดศีล - ทำความดี - เบียดธรรม -สังคหวัตถุ ๔ <ul style="list-style-type: none"> -กตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ และครอบครัว -มงคล ๓๘ - ทำตัวดี

		<ul style="list-style-type: none"> - ว่าง่าย - รับผิดชอบแม่ - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญ
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๒	๑. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สรุปรูปพุทธประวัติ - ประสูติ - เหตุการณ์หลังประสูติ - แรกนาขวัญ - การศึกษา - การอภิเษกสมรส - เทวทูต ๔ - การออกผนวช
	๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและขอคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สามเณรราहुล - วรุณชาดก - วานรินทชาดก - สมเด็จพระญาณสังวร (ศุข โภเถื่อน) สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช (เจริญสุวฑฒโน)
	๔. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย - ศรัทธา - โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล - ทำความดี

	๔. บอกความหมาย ความสำคัญ และ เคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย - ศรัทธา - โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล - ทำความดี
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> - เบญจธรรม - หิริ-โอตตปัปะ - สังคหวัตถุ ๔ - ขมรวาสธรรม ๔ - กตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์ และ โรงเรียน - มงคล ๓๘ - กตัญญู - สงเคราะห์ญาติพี่น้อง - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจัดการและเจริญปัญญา) - พุทธศาสนสุภาษิต - นิमित्तํ สาธูรูปานํ กตญู กตเวทีตา ความกตัญญู กตเวทีเป็นเครื่องหมาย ของคนดี - พุทธมาติ มาตาปิตโร มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร
	๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคล ในครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลัก ศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างการทำความดี ของตนเอง และบุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน(ตามสาระในข้อ ๔)

	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธ- ศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทาง ของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- ฝึกสวดมนต์ไหว้พระและแผ่เมตตา รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและ สมาธิ - ฝึกสมาธิเบื้องต้น - ฝึกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการ เคลื่อนไหวอย่างมีสติ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
--	--	--

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๗. บอกชื่อศาสนา ศาสดา และ ความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือและศาสนาอื่นๆ	- ชื่อศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนา ต่าง ๆ - พระพุทธศาสนา - ศาสดา : พระพุทธเจ้า - คัมภีร์ : พระไตรปิฎก - ศาสนาอิสลาม - ศาสดา : มุฮัมมัด - คัมภีร์ : อัลกุรอาน - คริสต์ศาสนา - ศาสดา : พระเยซู - คัมภีร์ : ไบเบิล - ศาสนาฮินดู - ศาสดา : ไม่มีศาสดา - คัมภีร์ : พระเวทพราหมณะ อุปนิษัท อาร์ณยกะ

ป.๓	๑.อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<p>-ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวันเช่นการสวดมนต์ การทำบุญใส่บาตรการแสดงความเคารพ การใช้ภาษา</p> <p>-พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทยอันเกิดจากความศรัทธา เช่น วัด ภาพวาด พระพุทธรูป วรรณคดี สถาปัตยกรรมไทย</p>
-----	---	--

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) - การบำเพ็ญเพียร - ผจญมาร - ตรัสรู้ - ปฐมเทศนา - ปรินิพพาน
	๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและขอคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สามเณรสังกัจจาย - อารามทศกษาดก - มหาวาณิชชาดก - สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) - สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

	๔. บอกความหมาย ความสำคัญของ พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตน นับถือ	- ความสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น เป็นแหล่งอ้างอิง ของหลักธรรมคำสอน
	๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และ ปฏิบัติตามหลักกรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักกรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- พระรัตนตรัย - ศรัทธา - โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล - ทำความดี - เบญจธรรม
		สังคหวัตถุ ๔ - ฆราวาสธรรม ๔ - อัตถะ ๓ (อัสสัจจ, ปรัตถะ, อุภยัตถะ) กตัญญูทเวทิตอชุนน,สิ่งแวดลอม - มงคล ๓๘ - รู้จักให้ - พุดไฟเราะ - อยู่ในสิ่งแวดลอมที่ดี
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		- ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) - พุทธศาสนสุภาษิต - ทพมาโน ปโยโหติ ผู้ใหยอมเปนที่รัก - โมกโข กลยาณียา สาธุ เปล่งวาจาไฟเราะให้สำเร็จ ประโยชน์

	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกสวดมนต์ ไหว้พระ - สรรเสริญคุณ <p>พระรัตนตรัยและแผ่เมตตา รู้ความหมายและประโยชน์ของ สติและ สมาธิ</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้ประโยชน์ของการฝึกสติ ฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยการนับ ลมหายใจ - ฝึกการยืน การเดิน การนั่งและการนอน อย่างมีสติ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
	<p>๗. บอกชื่อ ความสำคัญและปฏิบัติตน ได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนา อื่นๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่อและความสำคัญของศาสน วัตถุ <p>ศาสนสถานและศาสนบุคคล ในพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม คริสตศาสนา ศาสนาฮินดู</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ต่อ ศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศาสนบุคคล ใน ศาสนา อื่น ๆ
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง
ป.๔	<p>๑.อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน</p>	<p>พระพุทธศาสนาในฐานะที่ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นศูนย์รวมการทำความดี และพัฒนา จิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ สวดมนต์ ศึกษาหลักธรรม - เป็นที่ประกอบศาสนพิธี

		(การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การเวียนเทียน การทำบุญ) - เป็นแหล่งทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดประเพณีท้องถิ่น การเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารชุมชน และ การส่งเสริมพัฒนาชุมชน
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพาน จนถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	- สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) - ตรีสรู - ประกาศธรรม ได้แก่ - โปรดชฎิล - โปรดพระเจ้าพิมพิสาร - พระอัครสาวก - แสดงโอวาทปาฏิโมกข์
	๓. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตแ ละข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่าง ตามที่กำหนด	- พระอุรุเวลกัสสปะ - ภูริทัตตชาดก - มหาอุกกุสชาดก - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดช วิกรม พระบรมราชาชนก - สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชน นี
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง

	<p>๔.แสดงความเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย - ศรัทธา ๔ - พระพุทธ - พุทธคุณ ๓ - พระธรรม - หลักกรรม - พระสงฆ์ - ไตรสิกขา - ศีล สมาธิ ปัญญา - โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล - ทุจจริต ๓ - ทำความดี - เบญจธรรม - สุจริต ๓ - พรหมวิหาร ๔ - กตัญญูต่อประเทศชาติ - มงคล ๓๘ - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พร้อมพร้อมไว้ก่อน - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) - พุทธศาสนสุภาษิต - สุขา สงฆสส สามัคคี ความพรอมเพรียงของหมู่ให้ เกิดสุข - โลโกปตถมุกา เมตตา เมตตาธรรมค้ำจุนโลก
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

	๕.ชื่นชมการทำความดีของตนเองบุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	- ตัวอย่างการกระทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว ในโรงเรียน และในชุมชน
	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- สวดมนต์ไหว้พระสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแม่เมตตา - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา - รู้วิธีปฏิบัติของการบริหารจัดการและเจริญ ปัญญา - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอน อย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตา เห็นรูปหูฟังเสียงจมูกดมกลิ่นลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรูธรรมารมณ์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟังการอ่าน การคิดการถาม และการเขียน
	๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้ อย่างสมานฉันท์	- หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่าง สมานฉันท์ - เบญจศีล – เบญจธรรม - ทุจจริต ๓ – สุจจริต ๓ - พรหมวิหาร ๔ - มงคล ๓๘ - เคารพ - ถ่อมตน - ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน - พุทธศาสนสุภาษิต : ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข เมตตาธรรมค้ำจุนโลก - กตัญญูต่อเวที่ต่อประเทศชาติ
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

	๘. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ - พระพุทธเจ้า - มุฮัมมัด - พระเยซู
ป.๕	๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและ หลักในการพัฒนาชาติไทย	<ul style="list-style-type: none"> -มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจาก พระพุทธศาสนา -มรดกทางด้านรูปธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม -มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรม คำสั่งสอน ความเชื่อ และคุณธรรมต่าง ๆ -การนำพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งแวดลอม เช่น ภาวนา ๔ (กาย ศีล จิต ปัญญา) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และอริยสัจสี่ - พัฒนาจิตใจ เช่น หลักโอวาท ๓ (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ บริสุทธิ์) และการบริหารจิตและเจริญ ปัญญา
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุจนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) - โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุง กบิลพัสดุ) - พุทธกิจสำคัญ ไตแก โลกัตถจริยา ญาตัตถจริยา และพุทธัตถจริยา
	๓. เห็นคุณค่าและประพัติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจาก ประวัติสาวก ชาตค/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระโสณโกฬวิริยะ - จูฬเสฏฐิชาตค - วัณณาโรหชาตค - สมเด็จพระสังฆราช (สา) - อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

	๔.อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนา ที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> - องค์ประกอบของพระไตรปิฎก - พระสุตตันตปิฎก - พระวินัยปิฎก - พระอภิธรรมปิฎก - ความสำคัญของพระไตรปิฎก
	๕.แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย - ศรัทธา ๔ - พระพุทธรูป - พุทธจริยา ๓ - พระธรรม - อริยสัจ ๔ - หลักกรรม - พระสงฆ์ - ไตรสิกขา - ศิล สมาธิ ปัญญา - โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล - อบายมุข ๔ - ทำความดี - เบญจธรรม - บุญกิริยาวัตถุ ๓ - อคติ ๔ - อิทธิบาท ๔ - กตัญญูทศกัณฑ์ต่อพระพุทธศาสนา - มงคล ๓๘ - ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน - การงานไม่อาภูล - อดทน - ทำจิตให้บริสุทธิ์
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

		<p>(บริหารจิตและเจริญปัญญา)</p> <p>- พุทธศาสนสุภาสิต</p> <p>- วิริเยน ทุกขมจเจติ</p> <p>คนจะหลงทุกขไโตเพราะความเพียร</p> <p>- ปญญา โลกสมิ ปชโชโตปญญา คือ</p> <p>แสงสว่างในโลก</p>
	<p>๖. เห็นคุณค่าและสวตมนต์แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธานุศาสนหรือการ พัฒนาจิตตาม แนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด</p>	<p>สวตมนต์ไหวพระสรเสริญ คุณพระรัตนตรัยและแม่ เมตตา</p> <p>- รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา</p> <p>- รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของ การบริหารจิตและเจริญปัญญา</p> <p>- ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และ การนอน อย่างมีสติ</p> <p>- ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตา เห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้น ลิ้มรสกายสัมผัสสิ่งที่มากระทบใจ รับรู้ธรรมารมณ์</p> <p>- ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน</p>
	<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>- โอวาท ๓ (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ๕)</p>

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมไทย และเป็นหลัก ในการพัฒนาชาติไทย
	๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) - ปลงอายุสังขาร - ปัจฉิมสาวก - ปรีณิพพาน - การถวายพระเพลิง - แจกพระบรมสารีริกธาตุ - สังเวชนียสถาน ๔
	๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก/เรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชา - ทีฆติโกสลชาดก - สัพพทาสชาดก - พอขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส
	๔. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - พระรัตนตรัย - ศรัทธา ๔ - พระพุทธ - พุทธกิจ ๕ - พระธรรม - อริยสัจ ๔ - พระรัตนตรัย - อบายมุข ๖ - อกุศลมูล - ทำความดี - เบญจธรรม
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

		<ul style="list-style-type: none"> - กุศลมูล ๓ - พละ ๔ - คารวะ ๖ - กตัญญูต่อพระมหากษัตริย์ - มงคล ๓๘ - มีวินัย - การงานไม่มีโทษ - ไม่ประมาทในธรรม - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) - พุทธศาสนสุภาษิต - สัจจน กิตติ ปโปติ <p>คนจะดีก็ยรติด้วยสัจจะ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยถาวาที่ ตถาการิ <p>พูดเช่นไร ทำเช่นนั้น</p>
	๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	-ตัวอย่างการทำความดีของบุคคลในประเทศ
	๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผเมตตา และบริหารจิตเจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา - รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา - ฝึกการยืนการเดินการนั่งและการนอนอย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็น รูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมณ์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

	<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักธรรม : อริยสัจ ๔ หลักกรรม - โอวาท ๓ : เบญจศีล - เบญจธรรม อบายมุข ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓
	<p>๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนา อื่นๆ โดยสังเขป</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ - พระพุทธศาสนา : อริยสัจ ๔ โอวาท ๓ ฯลฯ - ศาสนาอิสลาม : หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ หลักจริยธรรม - คริสตศาสนา : บัญญัติ ๑๐ ประการ
	<p>๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธีพิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศาสนพิธีของศาสนาต่าง ๆ - พระพุทธศาสนา - ศาสนพิธีที่เปนพุทธบัญญัติ เช่น บรรพชา อุปสมบท - ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญพิธีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา - ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบำเพ็ญฮัจญ์ ฯลฯ - คริสตศาสนา เช่น ศิลางบาป ศิลอภัยบาป ศิลกำลัง ศิลมหาสนิท ฯลฯ - ศาสนาฮินดู เช่น พิธีศราทธ พิธีบูชาเทวดา

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เขาใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่รวมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน เช่น - กตัญญูตเวทีและเคารพรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และครู - รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ การไหว้ผู้ใหญ่ - ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ ของครอบครัวและ โรงเรียน - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน
	๒. ยกตัวอย่างความสามารถและความดี ของตนเอง ผู้อื่นและบอกผลจากการ กระทำนั้น	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะความสามารถและลักษณะความดี ของตนเองและผู้อื่น เช่น - ความกตัญญูตเวที - ความมีระเบียบวินัย - ความรับผิดชอบ - ความขยัน - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือ ผู้อื่น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความเมตตากรุณา - ผลของการทำความดี เช่น - ภาคภูมิใจ - มีความสุข - ได้รับการชื่นชม ยกย่อง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๒	๑. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	- ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัวโรงเรียนสถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์โบสถ์สถาน ฯลฯ
	๒. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	- มารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน - การทักทาย การรับประทาน
	๓. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิดเห็นและการปฏิบัติของ บุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ	- การยอมรับความแตกต่างของคนในสังคม ในเรื่อง ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและการปฏิบัติตนของบุคคลอื่นที่ แตกต่างกัน เช่น - บุคคลยอมรับความคิดเห็นที่มีเหตุผล - การปฏิบัติตนตามพิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล - บุคคลยอมรับความสามารถแตกต่างกัน - ไม่พูดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจ ผู้อื่นในเรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผิว สีผิวที่แตกต่างกัน
	๔. เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	- สิทธิส่วนบุคคล เช่น - สิทธิแสดงความคิดเห็น - สิทธิเสรีภาพในร่างกาย - สิทธิในทรัพย์สิน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑.สรุปประโยชน์และปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและ ท้องถิ่น	<p>-ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพและการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกระทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว</p> <p>- ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประโยชน์ของการปฏิบัติตาม ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น</p>
	๒. บอกพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของ ตนเอง และผู้อื่นที่อยู่ในกระแส วัฒนธรรมที่หลากหลาย	<p>- พฤติกรรมของตนเองและเพื่อน ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การทำความเคารพ การปฏิบัติตาม ศาสนพิธี การรับประทานอาหาร การใช้ภาษา (ภาษาถิ่นกับภาษาราชการ และ ภาษาอื่นๆ ฯลฯ)</p> <p>-สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรม การดำเนินชีวิต ในปัจจุบันของนักเรียน และผู้อื่น แตกต่างกัน</p>
	๓. อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการ ที่สำคัญ	<p>- วันหยุดราชการที่สำคัญ เช่น</p> <p>- วันหยุดเกี่ยวกับชาติและพระมหากษัตริย์ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา</p> <p>- วันหยุดราชการเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา</p> <p>-วันหยุดราชการเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม เช่น วันสงกรานต์ วันพีชมงคล</p>
ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง

	<p>๔. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน</p>	<p>-บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน</p> <p>-ลักษณะผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น</p>
--	---	---

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๔	๑. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	- การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของ ชุมชน เช่น การรณรงค์การเลือกตั้ง - แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดี ของชุมชน เช่น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สาธารณสมบัติ โบราณวัตถุและ โบราณสถาน การพัฒนาชุมชน
	๒. ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ที่ดี	- การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำ - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ตาม หรือสมาชิก - การทำงานกลุ่มใหม่ประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพ และประโยชน์ของการ ทำงานเป็นกลุ่ม
	๓. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคน พึงได้รับตามกฎหมาย	- สิทธิพื้นฐานของเด็ก เช่น สิทธิที่จะมี ชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้องสิทธิ ที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม
	๔. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรม ของกลุ่มคนในท้องถิ่น	- วัฒนธรรมในภาคต่างๆของไทย ที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	๑. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	<ul style="list-style-type: none"> - สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ - หน้าที่ของพลเมืองดี เช่น เคารพ เติตทูน สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ - อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย - คุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบ เสียสละ
	๒. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย - แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก - การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
	๓. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> - วัฒนธรรมไทย ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย - คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
	๔. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น - ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน - การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๖	๑. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	-กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น - กฎหมายจราจร - กฎหมายทะเบียนราษฎร - กฎหมายยาเสพติดให้โทษ - เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ. - ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว
	๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรม อันดีงาม	- ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม - การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย - แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย
	๓. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ	- ความหมายและสำคัญของมารยาทไทย - มารยาทไทยและมารยาทสังคม เช่น การแสดงความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด
	๔. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	- ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม - ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่างๆ ในสังคมไทย - แนวทางการรักษาวัฒนธรรม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> - สินค้าและบริการที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ ยาสีฟัน - สินค้าและบริการที่ได้มาโดยไม่ใช้เงิน เช่น มีผู้ให้หรือการใช้ของแลกเปลี่ยน - สินค้าและบริการที่ได้มาจากการใช้เงินซื้อ - ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการให้คุ้มค่า
	๒. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ ของการออม	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการ - ประโยชน์ของการใช้จ่ายเงินที่ไม่เกินตัว - ประโยชน์ของการออม - โทษของการใช้จ่ายเงินเกินตัว - วางแผนการใช้จ่าย
	๓. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	<ul style="list-style-type: none"> - ทรัพยากรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ เสื้อผ้า อาหาร - ทรัพยากรสวนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียน สาธารณูปโภคต่าง ๆ - วิธีการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตัวและสวนรวมอย่างถูกต้อง และประหยัดและคุ้มค่า

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๒	๑. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	- ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในครอบครัวและโรงเรียน เช่น ดินสอและกระดาษที่ผลิตจากไม้ รวมทั้ง เครื่องจักรและแรงงานการผลิต - ผลของการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่าและประโยชน์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
	๒. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	- การประกอบอาชีพของครอบครัว - การแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม - รายได้และรายจ่ายในภาพรวมของครอบครัว - รายได้และรายจ่ายของตนเอง
	๓. บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	- วิธีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง อย่างง่าย ๆ - รายการของรายรับที่เป็นรายได้ที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม - รายการของรายจ่ายที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม
	๔. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม	- ที่มาของรายได้ที่สุจริต - การใช้จ่ายที่เหมาะสม - ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ - การออมและผลดีของการออม - การนำเงินที่เหลือมาใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ เช่น - การช่วยเหลือสาธารณกุศล

--	--	--

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - สินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่เรียกว่า ปัจจัย ๔ - สินค้าที่เป็นความต้องการของมนุษย์ อาจเป็นสินค้าที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต - ประโยชน์และคุณค่าของสินค้าและบริการ ที่สนองความต้องการของมนุษย์ - หลักการเลือกสินค้าที่จำเป็น - ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค
	๒. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - ใ้ไขบัญชีรับจ่ายวิเคราะห์การใช้จ่ายที่จำเป็น และเหมาะสม - วางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง - วางแผนการแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม - วางแผนการนำเงินที่เหลือจ่ายมาใช้อย่างเหมาะสม

	๓.อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค - ความหมายของสินค้าและบริการ - ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความ - หายากของทรัพยากรกับความต้องการของ มนุษย์ที่มีไม่จำกัด
--	--	--

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๔	๑. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> - สินค้าและบริการที่มีอยู่หลากหลายในตลาด - มีความแตกต่างด้านราคาและคุณภาพ - ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ที่มีมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ - ผู้ขาย และ ตัวสินค้า เช่น - ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ราคา - สินค้า การโฆษณา คุณภาพของสินค้า
	๒.บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะ ผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค - สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรอง คุณภาพ - หลักการและวิธีการเลือกบริโภค

	<p>๓. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของตนเอง</p>	<p>- หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง - การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงใน การดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้จ่าย</p>
--	--	--

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๕	<p>๑. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและ บริการ</p>	<p>- ความหมายและประเภทของปัจจัย การผลิต ประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุนและ ผู้ประกอบการ - เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ - ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ - พฤติกรรมของผู้บริโภค - ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นหรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการใน ชุมชน</p>

	<p>๒. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เช่น การประหยัดพลังงานและ ค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการ ผลิตสินค้าและบริการเพื่อลดความสูญเสีย ทุกประเภท การใช้ปัญญาท้องถิ่น -ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการใน ชุมชน เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโอท็อป
	<p>๓.อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ - ประเภทของสหกรณ์โดยสังเขป - สหกรณ์ในโรงเรียน (เน้นฝึกปฏิบัติจริง) - การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
------	-----------	------------------------

ป.๖	๑. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความ รับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> - บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ เช่น คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีจรรยาบรรณ รับผิดชอบต่อสังคม - วางแผนก่อนเริ่ม ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดความ - ผิดพลาดและการสูญเสีย ฯลฯ - ทัศนคติในการใช้ทรัพยากร - อย่างมีประสิทธิภาพและ - ประสิทธิภาพ - ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ
	๒. อธิบายบทบาทของผู้บริโภค ที่รู้เท่าทัน	<ul style="list-style-type: none"> - คุณสมบัติของผู้บริโภคที่ดี - พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง - คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน ที่มีต่อตนเอง - ครอบครัวและสังคม
	๓. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและความจำเป็นของทรัพยากร - หลักการและวิธีใช้ทรัพยากรให้ - เกิดประโยชน์สูงสุด - (ลดการสูญเสียทุก ประเภท) - วิธีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชาติรู้คุณค่า - ค่า ของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด - วางแผนการใช้ทรัพยากรโดยประยุกต์ - เทคนิคและวิธีการใหม่ๆให้เกิดประโยชน์แก่ - สังคมและประเทศชาติและทันกับสภาพทาง - เศรษฐกิจและสังคม

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑.บอก วัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> - ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติที่ปรากฏ ในปฏิทิน - ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบจันทรคติใน ปฏิทิน - ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เช้าวันนี้ ตอนเย็น
	๒.เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> -เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น รับประทานอาหารเช้า นอนเข้านอน เรียนหนังสือ เล่นกีฬา ฯลฯ - ใช้คำบอกช่วงเวลา แสดงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
	๓.บอกประวัติความเป็นมาของตนเอง และ ครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> วิธีการสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ -การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างสั้น ๆ
ป.๒	๑.ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	<ul style="list-style-type: none"> - คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และ อนาคต เช่น วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ เดือนหน้า เดือนก่อน -วันสำคัญที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน - ใช้คำบอกช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน อนาคต แสดงเหตุการณ์ใด

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
------	-----------	------------------------

	๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐาน ที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสืบคนเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพถ่าย - สุตีบตร ทะเบียนบ้าน - ใช้คำที่บอกช่วงเวลาแสดงเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตตนเอง - ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นได้
ป.๓	๑. เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> - ที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน เช่น พุทธศักราช คริสต์ศักราชอย่างสังเขป (ถ้าเป็นมุสลิมควรเรียนฮิจเราะห์ศักราช ด้วย) - วิธีการเทียบ พ.ศ. เป็น ค.ศ. หรือ ค.ศ. เป็น พ.ศ. - ตัวอย่างการเทียบศักราช ในเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เช่น ปี เกิดของ นักเรียน เป็นต้น
	๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของ โรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสืบคนเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียน และชุมชนโดยใช้หลักฐาน และ แหล่งข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง - ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน
ป.๔	๑. นับช่วงเวลา เป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	<ul style="list-style-type: none"> ความหมายและช่วงเวลาของทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ - การใช้ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ - เพื่อทำความเข้าใจช่วงเวลาในเอกสาร เช่น หนังสือพิมพ์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒.อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> -เกณฑ์การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ -ยุคสมัยที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เช่น สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์
	๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง ตัวอย่างหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นของตนเองการจำแนกหลักฐานของท้องถิ่นเป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง
ป.๕	๑.สืบคนความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสืบคนความเป็นมาของท้องถิ่น -หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่างๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ -การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นโดยอ้างอิงหลักฐานที่หลากหลายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่องการเขียนอย่างง่าย ๆ - การจัดนิทรรศการ
	๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ อย่างมี เหตุผล	-การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด เพราะสาเหตุใด และมีผลกระทบอย่างไร

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อตอบคำถามดังกล่าว เช่น เอกสาร เรื่องเล่า ตำนาน ท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ - การใช้ข้อมูลที่พบเพื่อตอบคำถามได้อย่างมีเหตุผล
	<p>๓. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราว ในท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างเรื่องราวจากเอกสารต่างๆ ที่สามารถแสดงนัยของความคิดเห็นกับข้อมูล เช่น หนังสือพิมพ์ บทความจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น - ตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นที่แสดงความจริงกับข้อเท็จจริง - สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลในท้องถิ่น
<p>ป.๖</p>	<p>๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน - การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของภูมินามของสถานที่ในท้องถิ่น
	<p>๒. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราว สำคัญในอดีต</p>	<p>ตัวอย่างหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๔ หรือ รัชกาลที่ ๕ กฎหมายสำคัญ ฯลฯ</p> <p>(เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓)</p>

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		-สรุปข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทั้งความจริงและข้อเท็จจริง - การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่อง การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๑	๑. แยกแยะสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	- สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
	๒. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว	- ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ที่อยู่อาศัย บ้าน เพื่อนบ้าน ต้นไม้ ถนน ท่งนา ไร่ สวน ที่ราบ ภูเขา แหล่งน้ำ
	๓. ระบุทิศหลักและที่ตั้งของสิ่งต่างๆ	- ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก) และที่ตั้งของสิ่งต่างๆ รอบตัว
	๔. ใช้แผนผังง่ายๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน	แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน
	๕. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน เช่น กลางวัน กลางคืน ความร้อนของ อากาศ ฝน เมฆ ลม
ป.๒	๑. ระบุสิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่ มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	- สิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับ บ้าน

	๒.ระบุตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย	-ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ อากาศ ทะเล
	๓.อธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์	-ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลกดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ เช่น ข้างขึ้นข้างแรม ฤดูกาลต่างๆ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.๓	๑.ใช้แผนที่ แผนที่ และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	- แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย - ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง
	๒.เขียนแผนที่ง่ายๆเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญใน บริเวณโรงเรียนและชุมชน	-ตำแหน่งที่ตั้งสัมพันธ์ของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน เช่น สถานที่ราชการ อำเภอ ตลาด โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ฯลฯ
	๓.บอกความสัมพันธ์ของลักษณะกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน	- ภูมิประเทศและภูมิอากาศที่มีผลต่อสภาพสังคมในชุมชน
ป.๔	๑.ใช้แผนที่ภาพถ่ายระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	- แผนที่/ภาพถ่าย ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง
	๒.ระบุแหล่งทรัพยากรและสิ่งต่างๆในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่	ตำแหน่งระยะทางและทิศของทรัพยากรและสิ่งต่างๆในจังหวัดของตนเอง

	๓. ใช้แผนที่อธิบายความสัมพันธ์ของ สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด	-แผนที่แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด -ลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะหรือภูมิประเทศและภูมิอากาศ) มีผลต่อสภาพสังคมของจังหวัด
ป.๕	๑. รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะทิศทางของภูมิภาคของตนเอง	-ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ละติจูดลองจิจูด)ระยะทิศทาง ของภูมิภาคของตนเอง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	๒. ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองในแผนที่	-ภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเอง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้
	๓. อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	-ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะและภูมิอากาศ)และลักษณะทางสังคม (ภูมิสังคม)ในภูมิภาคของตนเอง
ป.๖	๑. ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์(แผนที่ภาพถ่ายชนิดต่างๆ)ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ	- เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่างๆ)ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของประเทศ
	๒. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติของประเทศ	- ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วาตภัย - ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย

สรุปตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้น	ตัวชี้วัดทั้งหมด	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง	หมายเหตุ
ป.๑	๓๑	๒๒	๙	
ป.๒	๓๔	๒๒	๑๒	
ป.๓	๓๙	๓๐	๙	
ป.๔	๓๘	๒๖	๑๒	
ป.๕	๓๖	๒๒	๑๔	
ป.๖	๓๙	๒๔	๑๕	
รวม	๒๑๗	๑๔๖	๗๑	

ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๑/๑ บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของศาสดา ที่ตนนับถือโดยสังเขป ส ๑.๑ ป.๑/๒ ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด ส ๑.๑ ป.๑/๔ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติ ที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ส ๑.๑ ป.๑/๓ บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๑/๑ บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของ ศาสนาที่ตนนับถือ ส ๑.๒ ป.๑/๒ แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็น ศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๒ ป.๑/๓ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข</p> <p>มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p>	
๓	ส ๒.๑ ป.๑/๑ บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๓ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรม
	ส ๒.๑ ป.๑/๒ ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเองผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	ในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>ส ๒.๒ ป.๑/๑ บอกโครงสร้าง บทบาท และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน</p> <p>ส ๒.๒ ป.๑/๒ ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน</p>	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก</p>	
๔	ส ๓.๑ ป.๑/๑ ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	ส ๓.๑ ป.๑/๒ ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์

ส ๓.๒ ป.๑/๑ อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	ของการออม ส ๓.๑ ป.๑/๓ ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด
---	--

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p>	
๕	<p>ส ๔.๑ ป.๑/๑ บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>ส ๔.๑ ป.๑/๒ เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น</p> <p>ส ๔.๑ ป.๑/๓ บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง</p>	ส ๔.๒ ป.๑/๒ บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๔.๒ ป.๑/๑ บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	
	มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย	
๖	<p>ส ๔.๓ ป.๑/๑ อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง</p> <p>ส ๔.๓ ป.๑/๒ บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน</p>	ส ๔.๓ ป.๑/๓ ระบุสิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปลง และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๗	<p>ส ๕.๑ ป.๑/๑ จำแนกสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น</p> <p>ส ๕.๑ ป.๑/๒ ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ</p> <p>ส ๕.๑ ป.๑/๓ ใช้แผนผังแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน</p>	<p>ส ๕.๒ ป.๑/๑ บอกสิ่งแวดล้อมที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์</p>
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปลง และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๘	<p>ส ๕.๑ ป.๑/๔ สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน</p> <p>ส ๕.๒ ป.๑/๒ สังเกตและเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเพื่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม</p>	<p>ส ๕.๒ ป.๑/๓ มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้านและห้องเรียน</p>
รวม ๓๑ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๙ ตัวชี้วัดปลา		

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๒/๑ บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๑ ป.๒/๔ บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด ส ๑.๑ ป.๒/๕ ขึ้นชมการทำความดี ของตนเอง บุคคลในครอบครัวและ ในโรงเรียน ตามหลักศาสนา
	ส ๑.๑ ป.๒/๒ สรุปรูปพุทธประวัติ ตั้งแต่ประสูติจนถึง การออกผนวช หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๓ ขึ้นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๗ บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของ คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๒/๑ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนา ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส ๑.๒ ป.๒/๒ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๒/๒ ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	ส ๒.๑ ป.๒/๑ ปฏิบัติตน ตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน ส ๒.๑ ป.๒/๓ แสดงพฤติกรรม ในการยอมรับความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่น ที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ
	ส ๒.๑ ป.๒/๔ เคารพในสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	
	ส ๒.๒ ป.๒/๑ อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิก ในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	
	ส ๒.๒ ป.๒/๒ ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจ ในโรงเรียน และชุมชน	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๔	ส ๓.๑ ป.๒/๒ บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	ส ๓.๑ ป.๒/๔ สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม
	ส ๓.๑ ป.๒/๓ บันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง	
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๕	ส ๓.๑ ป.๒/๑ ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	ส ๓.๒ ป.๒/๒ บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
	ส ๓.๒ ป.๒/๑ อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
๖	ส ๔.๑ ป.๒/๑ ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	ส ๔.๒ ป.๒/๒ อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน
	ส ๔.๑ ป.๒/๒ ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	
	ส ๔.๒ ป.๒/๑ สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๗	ส ๔.๓ ป.๒/๑ ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือประเทศชาติ	ส ๔.๓ ป.๒/๒ ยกตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจ และควรอนุรักษ์ไว้

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
๘	ส ๕.๑ ป.๒/๒ ระบุตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพ ของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนผัง แผนที่ รูปถ่าย และลูกโลก	ส ๕.๑ ป.๒/๑ ระบุสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างบ้านกับโรงเรียน
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
๙	ส ๕.๑ ป.๒/๓ สังเกตและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์	ส ๕.๒ ป.๒/๓ อธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับ การดำเนินชีวิตของมนุษย์
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๑๐	ส ๕.๒ ป.๒/๑ อธิบายความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	ส ๕.๒ ป.๒/๔ มีส่วนร่วมในการ จัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
	ส ๕.๒ ป.๒/๒ จำแนกและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว ไม่หมดไป ที่ใช้แล้วหมดไป และสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้ อย่างคุ้มค่า	
รวม ๓๔ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๒ ตัวชี้วัดปลายทาง		

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓
สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
<p>มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข</p>		
๑	ส ๑.๑ ป.๓/๑ อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<p>ส ๑.๑ ป.๓/๕ แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓</p> <p>ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>
	ส ๑.๑ ป.๓/๒ สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๓/๓ ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๓/๔ บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	
	ส ๑.๑ ป.๓/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
<p>มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข</p> <p>มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ</p>		
๒	ส ๑.๑ ป.๓/๗ บอกชื่อ ความสำคัญ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น ๆ	<p>ส ๑.๑ ป.๓/๒ เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง</p>
	ส ๑.๒ ป.๓/๑ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	
	ส ๑.๒ ป.๓/๓ แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๓/๒ บอกพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	ส ๒.๑ ป.๓/๑ สรุประโยชน์และปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น
	ส ๒.๑ ป.๓/๓ อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ	
	ส ๒.๑ ป.๓/๔ ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน	
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๒ ป.๓/๑ ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๓/๓ ยกตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน ที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม
	ส ๒.๒ ป.๓/๒ วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการ การตัดสินใจในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน โดยวิธีการ ออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๕	ส ๓.๑ ป.๓/๑ จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการ ใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	ส ๓.๑ ป.๓/๒ วิเคราะห์การใช้จ่าย ของตนเอง
	ส ๓.๑ ป.๓/๓ อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อ การผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	
	ส ๓.๒ ป.๓/๑ บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการ แก่ประชาชน	
	ส ๓.๒ ป.๓/๒ บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของ ประชาชนในการเสียภาษี	
	ส ๓.๒ ป.๓/๓ อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้า ที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p>	
๖	<p>ส ๔.๑ ป.๓/๑ เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน</p> <p>ส ๔.๑ ป.๓/๒ แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง</p> <p>ส ๔.๒ ป.๓/๑ ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน</p> <p>ส ๔.๒ ป.๓/๒ สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน</p>	<p>ส ๔.๒ ป.๓/๓ เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น ๆ</p>
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย</p>	
๗	<p>ส ๔.๓ ป.๓/๑ ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย</p> <p>ส ๔.๓ ป.๓/๒ อธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบัน โดยสังเขป</p>	<p>ส ๔.๓ ป.๓/๓ เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ</p>

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๘	<p>ส ๕.๑ ป.๓/๑ สํารวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้แผนผัง แผนที่ และรูปถ่าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง</p>	<p>ส ๕.๑ ป.๓/๒ วาดแผนผัง เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่</p>

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๕.๒ ป.๓/๑ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน	สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน
	ส ๕.๒ ป.๓/๔ อธิบายความแตกต่างของลักษณะเมืองและชนบท	
	ส ๕.๒ ป.๓/๕ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๙	ส ๕.๒ ป.๓/๒ อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	ส ๕.๒ ป.๓/๖ มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
	ส ๕.๒ ป.๓/๓ อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	

รวม ๓๙ ตัวชี้วัด ๓๐ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๙ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๔/๑ อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน	ส ๑.๑ ป.๔/๔ แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขา และหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ส ๑.๑ ป.๔/๕ ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต
	ส ๑.๑ ป.๔/๒ สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพานถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๓ เห็นคุณค่า และปฏิบัติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๗ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์	
	ส ๑.๑ ป.๔/๘ อธิบายประวัติศาสดาของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๔/๑ อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๒ ป.๔/๓ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง
	ส ๑.๒ ป.๔/๒ มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๔/๑ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	ส ๒.๑ ป.๔/๕ เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ในชีวิตประจำวัน
	ส ๒.๑ ป.๔/๒ ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	
	ส ๒.๑ ป.๔/๓ วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๒.๑ ป.๔/๔ อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๒ ป.๔/๒ อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	ส ๒.๒ ป.๔/๑ อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ส ๒.๒ ป.๔/๓ อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๕	ส ๓.๑ ป.๔/๑ ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	ส ๓.๑ ป.๔/๓ อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง
	ส ๓.๑ ป.๔/๒ บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๖	ส ๓.๒ ป.๔/๒ อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	ส ๓.๒ ป.๔/๑ อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p>	
๗	<p>ส ๔.๑ ป.๔/๑ นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ</p> <p>ส ๔.๑ ป.๔/๒ อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป</p> <p>ส ๔.๑ ป.๔/๓ แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมา ของท้องถิ่น</p> <p>ส ๔.๒ ป.๔/๒ ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ</p>	<p>ส ๔.๒ ป.๔/๑ อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ โดยสังเขป</p>
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย</p>	
๘	<p>ส ๔.๒ ป.๔/๒ ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ</p> <p>ส ๔.๓ ป.๔/๒ บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย</p> <p>ส ๔.๓ ป.๔/๓ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยสุโขทัยที่นำภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์</p>	<p>ส ๔.๓ ป.๔/๑ อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป</p>

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๙	<p>ส ๕.๑ ป.๔/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย</p> <p>ส ๕.๑ ป.๔/๒ ระบุแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญ ในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย</p> <p>ส ๕.๑ ป.๔/๓ อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลกระทบต่อ แหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด</p>	<p>ส ๕.๒ ป.๔/๑ วิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ของคนในจังหวัด</p>
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๑๐	<p>ส ๕.๒ ป.๔/๒ อธิบายการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัด และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง</p>	<p>ส ๕.๒ ป.๔/๓ นำเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด</p>

รวม	๓๘ ตัวชี้วัด	๒๖ ตัวชี้วัดระหว่างทาง	๑๒ ตัวชี้วัดปลายทาง
-----	--------------	------------------------	---------------------

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๕/๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	ส ๑.๑ ป.๕/๕ แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย และปฏิบัติตาม ไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
	ส ๑.๑ ป.๕/๒ สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๕/๓ เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๕/๔ อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของ พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	
	ส ๑.๑ ป.๕/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พนฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๕/๑ จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	ส ๑.๒ ป.๕/๒ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปราย ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วม กิจกรรม
	ส ๑.๒ ป.๕/๓ มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๕/๒ เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือผู้อื่น จากการละเมิดสิทธิเด็ก	ส ๒.๑ ป.๕/๑ ยกตัวอย่างและ ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๔	ส ๒.๑ ป.๕/๓ เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ในสังคมไทย	ส ๒.๑ ป.๕/๔ มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๕	ส ๒.๒ ป.๕/๑ อธิบายโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความสำคัญ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น	ส ๒.๒ ป.๕/๓ วิเคราะห์ประโยชน์ ที่ชุมชน จะได้รับจากองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
	ส ๒.๒ ป.๕/๒ ระบุบทบาท หน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่ง ของผู้บริหารท้องถิ่น	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๖	ส ๓.๑ ป.๕/๑ อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	ส ๓.๑ ป.๕/๒ ประยุกต์ใช้แนวคิด ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
	ส ๓.๑ ป.๕/๓ อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๗	ส ๓.๒ ป.๕/๑ อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	ส ๓.๒ ป.๕/๒ จำแนกผลดีและ ผลเสียของการกู้ยืม

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
๘	ส ๔.๑ ป.๕/๓ อธิบายความแตกต่างระหว่าง ความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น	* ส ๔.๑ ป.๕/๒ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ส ๔.๑ ป.๕/๑ สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๙	ส ๔.๒ ป.๕/๑ อธิบายอิทธิพลของอารยธรรม อินเดียและจีนที่มีต่อไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป	* ส ๔.๑ ป.๕/๒ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ส ๔.๒ ป.๕/๒ อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันโดยสังเขป ส ๔.๓ ป.๕/๑ อธิบายพัฒนาการของอาณาจักร อยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป
	ส ๔.๓ ป.๕/๒ อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	
	ส ๔.๓ ป.๕/๓ บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	
	ส ๔.๓ ป.๕/๔ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	

หมายเหตุ* วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงระบุไว้ในทุกกลุ่มตัวชี้วัดที่แสดงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนควรศึกษา

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>		
๑๐	<p>ส ๕.๑ ป.๕/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ในภูมิภาคของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย</p> <p>ส ๕.๑ ป.๕/๒ อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อ แหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน</p> <p>ส ๕.๒ ป.๕/๑ วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค ของตน</p>	<p>ส ๕.๒ ป.๕/๒ วิเคราะห์อิทธิพล ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิต ในภูมิภาคของตน</p>
<p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>		
๑๑	-	<p>ส ๕.๒ ป.๕/๓ นำเสนอตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษา และทำลายสิ่งแวดล้อม และเสนอ แนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในภูมิภาคของตน</p>

รวม ๓๖ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๔ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๖/๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนา ที่ตนนับถือ	ส ๑.๑ ป.๖/๕ ขึ้นชมการทำ ความดี ของบุคคลในประเทศตามหลัก ศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต ส ๑.๑ ป.๖/๗ ปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด ส ๑.๑ ป.๖/๘ อธิบายหลักธรรม สำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป
	ส ๑.๑ ป.๖/๒ สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึง สังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๓ เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๔ วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา และบริหารจัดการ เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๖/๑ อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	ส ๑.๑ ป.๖/๙ อธิบายลักษณะ สำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของ ศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้ อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี ส ๑.๒ ป.๖/๓ อธิบายประโยชน์ ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และปฏิบัติตนได้ ถูกต้อง
	ส ๑.๒ ป.๖/๒ มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	
	ส ๑.๒ ป.๖/๔ แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็น ศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๖/๒ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตาม กาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	ส ๒.๑ ป.๖/๔ อธิบายคุณค่า ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย
	ส ๒.๑ ป.๖/๓ แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมถูกกาลเทศะ	
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๑ ป.๖/๑ ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของครอบครัวและชุมชน	ส ๒.๒ ป.๖/๒ มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยในท้องถิ่นและ ประเทศ
	ส ๒.๑ ป.๖/๕ ติดตามข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ ได้เหมาะสม	
	ส ๒.๒ ป.๖/๑ เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	
	ส ๒.๒ ป.๖/๓ อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิ ออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๕	ส ๓.๑ ป.๖/๑ อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	ส ๓.๑ ป.๖/๓ บอกวิธีและประโยชน์ ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
	ส ๓.๑ ป.๖/๒ อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๖	ส ๓.๒ ป.๖/๒ ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใน ท้องถิ่น	ส ๓.๒ ป.๖/๑ อธิบายความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p>	
๗	<p>ส ๔.๑ ป.๖/๑ อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ</p> <p>ส ๔.๒ ป.๖/๒ บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียน โดยสังเขป</p>	<p>* ส ๔.๑ ป.๖/๒ นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต</p> <p>ส ๔.๒ ป.๖/๑ อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน</p>
	<p>มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย</p>	
๘	<p>ส ๔.๑ ป.๖/๑ อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ</p> <p>ส ๔.๓ ป.๖/๓ ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>ส ๔.๓ ป.๖/๔ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้</p>	<p>* ส ๔.๑ ป.๖/๒ นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต</p> <p>ส ๔.๓ ป.๖/๑ อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยสังเขป</p> <p>ส ๔.๓ ป.๖/๒ อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์</p>

หมายเหตุ* วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงระบุไว้ในทุกกลุ่มตัวชี้วัดที่แสดงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนควรศึกษา

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปลง และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๙	<p>ส ๕.๑ ป.๖/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ของประเทศไทย ด้วยแผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ และภาพจาก ดาวเทียม</p> <p>ส ๕.๑ ป.๖/๒ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพ กับภัยพิบัติในประเทศไทย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ</p>	ส ๕.๒ ป.๖/๑ วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทย
	<p>มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
๑๐	ส ๕.๒ ป.๖/๒ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของ ประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง	ส ๕.๒ ป.๖/๓ นำเสนอตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษา และทำลายทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทาง ในการจัดการที่ยั่งยืนในประเทศไทย

รวม ๓๙ ตัวชี้วัด ๒๔ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๕ ตัวชี้วัดปลายทาง

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส๑๐๑๐๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกต ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล อภิปราย ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบเบื้องต้นของศาสนา ประโยชน์ ประวัติ ศาสดาของศาสนา สรุปใจความสำคัญของคัมภีร์ ความคิดหลักของศาสนา สรุปหลักจริยธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ วิธีปฏิบัติ การใช้ภาษาเกี่ยวกับศาสนพิธี พิธีกรรมในวันสำคัญ ฝึกปฏิบัติการบริหารจิต การเจริญปัญญาเบื้องต้น เปรียบเทียบ การทำความดี ปฏิบัติตนตามคำแนะนำ รวบรวมขั้นตอน ของศาสนพิธี คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความเสียสละ การเคารพสิทธิและหน้าที่ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในครอบครัว กฎกติกาคำหมายความสำคัญของรัฐธรรมนูญประโยชน์ของรายรับรายจ่ายต้นทุนผลประโยชน์ ที่ได้รับทรัพยากรในท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพของครอบครัวและชุมชน การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชีวิตประจำวันลักษณะทางกายภาพของบ้านโรงเรียนและชุมชน องค์ประกอบของแผนผังการเขียนแผนที่เบื้องต้นอย่างง่ายทรัพยากรธรรมชาติการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกันผลเสีย การทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางสังคม การสร้างสรรค์ สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมโดยใช้กระบวนการทางสังคม และทางสังคมโดยใช้กระบวนการทางสังคมกระบวนการสืบค้นกระบวนการกลุ่มและกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตมีคุณธรรมจริยธรรมมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในด้านรักชาติศาสน์กษัตริย์ซื่อสัตย์มีวินัยใฝ่เรียนรู้รักความเป็นไทยมีจิตสาธารณะสามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข ในสังคมไทยและสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔

ส ๑.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๒.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒

ส ๒.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๓.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

ส ๓.๒ ป.๑/๑

ส ๕.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓ , ป.๑/๔ , ป.๑/๕

ส ๕.๒ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓

รวมทั้งหมด ๒๔ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษา ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกต ศึกษาค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล อภิปรายความหมายความสำคัญขององค์ประกอบเบื้องต้นของศาสนา ประวัติศาสตร์ศาสนาของศาสนาคริสต์และการใช้ภาษาของศาสนามาอธิบายหลักจริยธรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน หลักปฏิบัติที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขศาสนพิธีและพิธีกรรมในวันสำคัญของศาสนา การบริหารจัดการเจริญปัญญาเบื้องต้นการทำความดีของบุคคลในครอบครัวและโรงเรียนการปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม การเป็นพลเมืองดี ในสังคมประชาธิปไตย การยอมรับ การเคารพสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สิทธิของบุคคลที่พึงได้รับการคุ้มครอง การขัดเกลาของสังคมค่านิยมความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว บทบาทหน้าที่ของตนเอง การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ข้อตกลง กฎ กติกา ระเบียบในโรงเรียน ความหมายและความสำคัญของรัฐธรรมนูญประโยชน์ของรายรับรายจ่ายของครอบครัวตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสมเศรษฐกิจพอเพียงอาชีพของชุมชนการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการประโยชน์ของธนาคารพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันลักษณะทางกายภาพองค์ประกอบของแผนผังแผนที่ตำแหน่งระยะทิศทางทรัพยากรธรรมชาติ รู้คุณค่าของธรรมชาติ การสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางสังคม การเปรียบเทียบประชากรกับสิ่งแวดล้อม การฝึกสังเกตสิ่งต่างๆรอบตัว โดยใช้กระบวนการสังคม กระบวนการสืบค้น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔, ป.๒/๕, ป.๒/๖, ป.๒/๗

ส ๑.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๒.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๒.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๓.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

ส ๓.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒

ส ๕.๑ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓

ส ๕.๒ ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒/๔

รวมทั้งหมด ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ส.๑๓๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกตศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลอภิปรายแสดงความคิดเห็นสรุปใจความสำคัญ ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของศาสนา ประโยชน์ ประวัติ ศาสดาของศาสนาภาษาที่ใช้ในคัมภีร์ ของศาสนาที่ตนนับถือ หลักจริยธรรม ในการพัฒนาตน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัวโรงเรียน วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธี พิธีกรรม วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธี พิธีกรรม ในวันสำคัญของศาสนา การบริหารจัดการ การเจริญปัญญา สติสัมปชัญญะ ความรำลึก สติสัมปชัญญะความรำลึกได้ ความรู้ตัวซึ่งชมการทำความดีของบุคคลในครอบครัวและโรงเรียน ศีลธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม การเป็นพลเมืองดีในสังคม ประชาธิปไตย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเอง บทบาทสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ สถานภาพ สิทธิของบุคคลที่พึงได้รับการคุ้มครอง การขัดเกลาของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของท้องถิ่น การสร้างความคิด การแก้ปัญหาความขัดแย้ง กฎ กติกา ระเบียบในชุมชน ความสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญ รายรับ-รายจ่าย ผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับการตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสม ระบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพในชุมชนการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการความสำคัญของธนาคาร ภาษีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน องค์ประกอบทางกายภาพ ลักษณะ ความเกี่ยวข้องแผนผัง แผนที่ ตำแหน่ง ระยะทิศทาง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งพาอาศัยกัน สิ่งแวดล้อมทางสังคม การอนุรักษ์ การใช้พลังงาน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรู้จักสังเกตสิ่งต่างๆรอบตัว โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖ , ป.๓/๗

ส ๑.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๒.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔

ส ๒.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๓.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓

ส ๕.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒ , ป.๓/๓ , ป.๓/๔ , ป.๓/๕ , ป.๓/๖

รวมทั้งหมด ๓๑ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ส ๑๕๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกต ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็น รวบรวมข้อมูล สืบค้น ข้อมูลสรุปใจความสำคัญเกี่ยวกับความสำคัญทางศาสนา และศาสนาของศาสนาพุทธ คัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา ชื่นชมการทำความดีของบุคคลากรในสังคม แปลความหมายในคัมภีร์ศาสนาที่ตนนับถือเสนอแนวทางการกระทำของตนเองและผู้อื่นในฐานะพลเมืองดีของสังคม สติเด็กเพื่อป้องกันตัวเองและสังคมเปรียบเทียบความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่นการยอมรับคุณค่าของกัน และกันการรวมกลุ่มทั้งภาครัฐและเอกชนชื่นชมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การรวมกลุ่มภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น อำนาจอธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน วิเคราะห์ ผู้ผลิต ผู้บริโภค วิธีการของเศรษฐกิจ การหารายได้ การออม การลงทุน ผลผลิตทางด้านเศรษฐกิจ การตลาด การธนาคาร สถาบันการเงินอื่น ๆ ภาษีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน การพึ่งพา การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่มกระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕ , ป.๔/๖ , ป.๔/๗, ป.๔/๘

ส ๑.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๒.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓ , ป.๔/๔ , ป.๔/๕

ส ๒.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๓.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒

ส ๕.๑ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

ส ๕.๒ ป.๔/๑ , ป.๔/๒ , ป.๔/๓

รวมทั้งหมด ๓๐ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ส ๑๕๑๐๑

เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกต ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปราย สนทนาซักถาม แสดงความคิดเห็น รวบรวมข้อมูล สืบค้นข้อมูล สรุปใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องราวพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความสำคัญของศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อเข้าใจในการพัฒนาตนและสังคม ความหมาย การบริหารจัดการ และเจริญปัญญา ชื่นชมการทำความดีของตนเองและบุคคลในสังคม และแนวปฏิบัติในการชื่นชมการทำความดีของบุคคลสำคัญกลุ่มเพื่อประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ของศาสนาที่ตนนับถือ กระบวนการประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกันในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน การปฏิบัติตน ตามสิทธิหน้าที่เสรีภาพในฐานะพลเมืองดีของประเทศการดำเนินชีวิตความแตกต่างของวัฒนธรรมในกลุ่มคน ในภูมิภาค การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโครงสร้างการปกครองประเทศ ซึ่งมีทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับการปกครองประเทศ ความสำคัญในกฎหมายในชีวิตประจำวัน หน้าที่ของผู้ผลิต และผู้บริโภค ความหมายของระบบสินค้า เชื้อ ผลิตผลเสียต่อภาวะ การเงิน การเลือกของผู้บริโภค ผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่ ระบบสหกรณ์ การบริหารทางด้านเศรษฐกิจบทบาทการใช้เงินในท้องถิ่นการบริการต่างๆของธนาคารและสถาบันการเงิน ในต่าง ประเทศผู้บริโภคผู้ยืมและนักธุรกิจการจัดหาแหล่งรายได้ของรัฐความเชี่ยวชาญชำนาญ ด้านจำนวนปริมาณสินค้ารวมทั้งที่ผลิตการซื้อมาทางเศรษฐกิจการใช้แผนที่ในท้องถิ่นต่างๆ ลักษณะ ความแตกต่าง ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตในภูมิภาคต่างๆ ของไทยกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาสมดุลในระบบนิเวศน์ โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ซื่อสัตย์มีวินัยใฝ่เรียนรู้รักความเป็นไทยมีจิตสาธารณะสามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข ในสังคมไทย และสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป.๕/๔ , ป.๕/๕ , ป.๕/๖ , ป.๕/๗

ส ๑.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๒.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป. ๕/๔

ส ๒.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส.๓.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

ส ๓.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒

ส ๕.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓ ส ๕.๒ ป.๕/๑ , ป.๕/๒ , ป.๕/๓

รวมทั้งหมด ๒๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ส ๑๖๑๐๑
เวลา ๘๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สังเกต ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปราย สนทนา ซักถาม แสดงความคิดเห็น รวบรวมข้อมูลสืบค้น ข้อมูลความสำคัญหลักธรรมพระรัตนตรัย ไตรสิกขา หลักธรรมโอวาท ๓ การทำความดีของบุคคลในประเทศ การสวดมนต์แผ่เมตตาของศาสนาที่ตนนับถือสรุปใจความสำคัญเกี่ยวกับพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขาร จนถึงสังเวชนียสถานประวัติศาสตร์ข้อคิดจากประวัติสาวกขาดเรื่องเล่าศาสนิกชนตัวอย่างศาสนพิธี สถานที่ ศาสนสถานศาสนิกชนที่ดี ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรมกิจกรรมในวันสำคัญ ทางศาสนา การบริหารจัดการและเจริญปัญญาวันสำคัญทางศาสนา การกระทำที่แสดง ถึงคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย สิทธิที่พึงได้รับการคุ้มครองตามสิทธิมนุษยชนบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองบรรทัดฐานทางสังคม และวัฒนธรรมสัญลักษณ์เอกลักษณ์ค่านิยมประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น อำนาจอธิปไตยและการมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย กฎหมายในชีวิตประจำวัน การเลือกใช้ทรัพยากรที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเพิ่มรายได้เงินออมจากการลงทุน สิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภค เศรษฐกิจพอเพียง ระบบสหกรณ์ การบริหาร ด้านการผลิตและการพึ่งพาทางเศรษฐกิจบทบาทการเงินและการบริการด้านการเงินต่างประเทศการจัดเก็บภาษี การกักเงินจากต่างประเทศแผนที่ชนิดต่างๆการกระทำที่ส่งผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบจากการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในด้านบวกและด้านลบการกระทำที่มีส่วนช่วยแก้ปัญหา และเสริมสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทยมีจิตสาธารณะสามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลกสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕ , ป.๖/๖ , ป.๖/๗ , ป.๖/๘ , ป.๖/๙

ส ๑.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔

ส ๒.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓ , ป.๖/๔ , ป.๖/๕

ส ๒.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

ส ๓.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๑ ป.๖/๑ , ป.๖/๒

ส ๕.๒ ป.๖/๑ , ป.๖/๒ , ป.๖/๓

รวมทั้งหมด ๓๑ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๑

รหัสวิชา ส ๑๑๐๑๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๘๐ ชั่วโมง

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียน	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ศาสนาของเรา	ส ๑.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓ ป.๑/๔ ส ๑.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓	ศาสนาเป็นผู้ก่อตั้งศาสนา ศาสนิกชน ทุกคนพึงปฏิบัติตนตามหลักคำสอน ของศาสนา ที่ตนนับถือ และแบบอย่างการดำเนิน ชีวิตของศาสนิกชนตัวอย่าง แสดงตน เป็น ศาสนิกชนของศาสนา พัฒนาจิตและ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และ วันสำคัญทางศาสนา บำเพ็ญประโยชน์ ต่อศาสนสถาน ซึ่งจะส่งผลให้การ ดำเนินชีวิตปกติสุข	๑๐	๑๐
๒	ความสัมพันธ์ ของสมาชิกใน ครอบครัวและ โรงเรียน	ส ๒.๑ ป. ๑/๑ ส ๒.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒	การที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวและ โรงเรียนปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ ของตนด้วยความรับผิดชอบนั้น ย่อม ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน	๖	๕
๓	สมาชิกที่ดีของ ครอบครัวและ โรงเรียน	ส ๒.๑ ป.๑/๑ ส ๒.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒	สมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน ย่อมปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบของครอบครัวและโรงเรียน ส่งผลดีต่อความสงบสุข ความเป็น ระเบียบเรียบร้อยในครอบครัวและ โรงเรียน	๖	๕
๔	การทำความดี	ส ๒.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒	บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน แต่ก็สามารถทำความดีที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคม ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความ ภาคภูมิใจและมีความสุข	๖	๕
๕	ประชาธิปไตยใน ครอบครัวและ โรงเรียน	ส ๒.๒ ป.๑/๓	ในวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น สมาชิกทุก คนในครอบครัวและโรงเรียน ย่อมต้อง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำ	๖	๕

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียน	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๖	สินค้าและบริการใน ชีวิตประจำวัน ของเรา	ส ๓.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๓	สินค้าและบริการที่ซื้อขายใน ชีวิตประจำวันนั้นมีจำนวนมากและ หลากหลาย ดังนั้น ทุกคนจึงควรเลือกใช้ในส่วนที่เป็น ประโยชน์อย่างคุ้มค่า	๑๐	๑๐
๗	จ่ายเป็น ออม ได้ ไม่ขัดสน	ส ๓.๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓	การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อ สินค้าและบริการที่ไม่เกินตัวและคุ้มค่า และรู้จักเก็บออมไว้ ย่อมส่งผลดีต่อ สภาพความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิต	๖	๕
๘	ทำงานดี มีความสุข	ส ๓.๒ ป.๑/๑	การทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้อย่าง สุจริตนั้น ย่อมส่งผลดีต่อความสงบสุข ของครอบครัวและสังคม	๖	๕
๙	สิ่งแวดล้อม รอบตัว	ส ๕.๑ ป.๑/๑ ส ๕.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒	สิ่งต่างๆ รอบตัวเรามีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่ง มีผลการดำเนินชีวิต	๖	๕
๑๐	ที่ตั้งและ แผนผัง	ส ๕.๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓ ป.๑/๔	การรู้จักตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ รอบตัวเรานั้น จะต้องรู้จักทิศทางหลัก และที่ตั้งของ สิ่งต่างๆ ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งเหล่านั้น	๖	๕
๑๑	สภาพอากาศ	ส ๕.๑ ป.๑/๕ ส ๕.๒ ป.๑/๒	การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสภาพ อากาศในรอบวัน จะทำให้สามารถ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศได้อย่าง เหมาะสม	๖	๕
๑๒	มนุษย์กับ สภาพแวดล้อม	ส ๕.๑ ป.๑/๕ ส ๕.๒ ป.๑/๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓	ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ มี ผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่ง มนุษย์จะต้องรู้เท่าทันสิ่งแวดล้อมและ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อยู่ รอบตัวเรา	๖	๕
รวม					๗๐
รวมคะแนนสอบปลายภาคเรียนที่ ๑ และ ๒				๘๐	๓๐
รวมทั้งหมด					๑๐๐

โครงสร้างรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๒

รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่
ปีการศึกษา ๒๕๖๖ เวลาเรียน ๘๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๑	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา และพุทธประวัติ	ส ๑.๑ป.๒/๑ ส ๑.๑ ป.๒/๒	<ul style="list-style-type: none"> • พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของ ชาติไทย • สรุปรูปพุทธประวัติ (ประสูติ) <ol style="list-style-type: none"> ๑. เหตุการณ์หลังประสูติ ๒. แรกนาขวัญ ๓. การศึกษา ๔. การอภิเษกสมรส ๕. เหวทูต ๔ ๖. การออกผนวช 	๕	๕
หน่วย ที่ ๒	พุทธสาวก ชาดก และ พุทธศาสนิกชน ตัวอย่าง	ส ๑.๑ ป.๒/๓	<ol style="list-style-type: none"> ๑. พุทธสาวก <ul style="list-style-type: none"> - สามเณรราหุล ๒. ชาดก <ol style="list-style-type: none"> ๑) วรุณชาดก ๒) วานรินทชาดก ๓. ศาสนิกชนตัวอย่าง <ol style="list-style-type: none"> ๑) สมเด็จพระญาณสังวร (สุก โกเถื่อน) 	๓	๓
หน่วย ที่ ๓	หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๒/๔ ส ๑.๑ ป.๒/๕	<ol style="list-style-type: none"> ๒) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) <ol style="list-style-type: none"> ๑. พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - ศรัทธา ๒. โอวาท ๓ <ol style="list-style-type: none"> ๑) ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> - เบญจศีล ๒) ทำความดี <ol style="list-style-type: none"> (๑) เบญจธรรม (๒) หิริ-โอตตปปะ (๓) สัจหวัตถุ ๔ (๔) ขรราราสธรรม ๔ 	๓	๓

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			(๕) กัตัญญุกตเวทิต่อครูอาจารย์และ โรงเรียน		
๔			(๖) มงคล ๓๘ (กัตัญญุและ สงเคราะห์ญาติพี่น้อง) ๓) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส (การ บริหารจัดการ และการเจริญปัญญา) ๓. พุทธศาสนสุภาษิต ๑) นิमित्तํ สาธูรูปานํ กตญญู กตเวทิตา (ความกัตัญญุกตเวทิต่เป็นเครื่องหมาย ของคนดี) ๒) พรหมาติ มาตาปิโตร (มารดาบิดา เป็นพรหมของบุตร) • ตัวอย่างการทำความดีของตนเอง และบุคคลใน ครอบครัวและในโรงเรียน (ตาม สาระในข้อ ๔)	๔	๔
หน่วย ที่ ๕	มารยาทชาวพุทธ	๑. ส ๑.๒ ป.๒/๑	• การฝึกปฏิบัติมารยาทชาวพุทธ ๑) การประนมมือ ๒) การไหว้ ๓) การกราบ ๔) การนั่ง ๕) การยืน ๖) การเดิน	๓	๓
หน่วย ที่ ๖	การบริหารจิตและ เจริญปัญญา	ส ๑.๑ ป.๒/๖	๑. ฝึกสวดมนต์ไหว้พระและแผ่ เมตตา ๒. รู้ความหมายและประโยชน์ของ สติและสมาธิ ๓. ฝึกสมาธิเบื้องต้น ๔. ฝึกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการ เคลื่อนไหว อย่างมีสติ	๓	๓

	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			๕. ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน		
หน่วย ที่ ๗	วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา และศาสนพิธี	ส ๑.๒ ป.๒/๒	๑. การเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมที่ เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ๒. ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย ๓. การทำบุญตักบาตร	๓	๓
หน่วย ที่ ๘	ศาสนาต่างๆใน ประเทศไทย หน่วยที่ ๗	ส ๑.๑ป.๒/๗	ชื่อศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของ ศาสนาต่าง ๆ ๑. พระพุทธศาสนา - ศาสดา: พระพุทธเจ้า - คัมภีร์: พระไตรปิฎก ๒. ศาสนาอิสลาม - ศาสดา: มุฮัมมัด - คัมภีร์: อัลกุรอาน ๓. คริสต์ศาสนา - ศาสดา: พระเยซูคริสต์ - คัมภีร์: ไบเบิล ๔. ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู - ศาสดา: ไม่มีศาสดา - คัมภีร์: พระเวท พราหมณะ อุปนิษัท อาร์ณยกะ	๓	๓

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๑	การปฏิบัติตนตาม ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ ในชีวิตประจำวัน	ส ๒.๑ ป.๒/๑	ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน สถานที่สาธารณะ เช่น โรง ภาพยนตร์ โบราณสถาน	๔	๔
หน่วย ที่ ๒	มารยาทไทย	ส ๒.๑ ป.๒/๒	มารยาทไทย เช่น การแสดงความ เคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การ นอน การทักทาย การรับประทาน	๒	๒
หน่วย ที่ ๓	การอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างสันติ สุข	ส ๒.๑ ป.๒/๓ ส ๒.๑ ป.๒/๔	การยอมรับความแตกต่างของคนใน สังคมในเรื่อง ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และการปฏิบัติตนของ บุคคลอื่นที่แตกต่างกัน เช่น ๑. บุคคลย่อมมีความคิดที่มีเหตุผล ๒. การปฏิบัติตนตาม พิธีกรรมตามความเชื่อของบุคคล ๓. บุคคลย่อมมีความ สามารถแตกต่างกัน ๔. ไม่พูดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจ ผู้อื่น ในเรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผม สีผิวที่แตกต่างกัน สิทธิส่วนบุคคล เช่น ๑. สิทธิแสดงความคิดเห็น ๒. สิทธิ เสรีภาพในร่างกาย ๓. สิทธิในทรัพย์สิน	๓	๓

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๔	ความสัมพันธ์ของ ตนเองและ ครอบครัวในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน บทบาทและ อำนาจในการ ตัดสินใจใน โรงเรียนและ ชุมชน	ส ๒.๒ ป.๒/๑	ความสัมพันธ์ของตนเองและสมาชิก ในครอบครัว กับชุมชน เช่น การ ช่วยเหลือกิจกรรมของ ชุมชน	๓	๓
หน่วย ที่ ๕	ความสัมพันธ์ของ ตนเองและ ครอบครัวในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน	ส ๒.๒ ป.๒/๑	ความสัมพันธ์ของตนเองและสมาชิก ในครอบครัว กับชุมชน เช่น การ ช่วยเหลือกิจกรรมของ ชุมชน	๔	๔
หน่วย ที่ ๖	บทบาทและ อำนาจในการ ตัดสินใจใน โรงเรียนและ ชุมชน	ส ๒.๒ ป.๒/๒	มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจใน โรงเรียน และชุมชน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๕	๕

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๑	สินค้าและบริการ ในชีวิตประจำวัน	ส ๓.๑ ป.๒/๑	๑. ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการ ผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ใน ครอบครัวและโรงเรียน เช่น ดินสอและกระดาษที่ผลิตจาก ไม้ รวมทั้งเครื่องจักรและ แรงงานการผลิต ๒. ผลของการใช้ทรัพยากรในการ ผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่า และประโยชน์ของสินค้า และบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม	๕	๓
หน่วย ที่ ๒	รายได้ รายจ่าย และการออม	ส ๓.๑ ป.๒/๒ ส ๓.๑ ป.๒/๓ ส ๓.๑ ป.๒/๔	๑. การประกอบอาชีพของ ครอบครัว ๒. การแสวงหารายได้ที่ สุจริตและเหมาะสม ๓. รายได้และรายจ่ายใน ภาพรวมของครอบครัว ๔. รายได้และรายจ่ายของตนเอง - วิธีการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของตนเองอย่าง ง่าย ๆ - รายการของรายรับที่เป็น รายได้ที่เหมาะสมและไม่ เหมาะสม - รายการของรายจ่ายที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม - ที่มาของรายได้ที่สุจริต - การใช้จ่ายที่เหมาะสม - ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสม กับรายได้ - การออมและผลดีของการออม	๕	๓

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			- การนำเงินที่เหลื้อมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือสาธารณกุศล		
หน่วย ที่ ๓	การซื้อขาย แลกเปลี่ยน สินค้าและบริการ	ส ๓.๒ ป.๒/๑ ส ๓.๒ ป.๒/๒	<p>๑. ความหมายและความสำคัญของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ</p> <p>๒. ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยไม่ใช้เงิน รวมทั้งการแบ่งปัน การช่วยเหลือ</p> <p>๓. ลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยการใช้เงิน</p> <p>- ความหมายและบทบาทของผู้ซื้อและผู้ขายผู้ผลิตและผู้บริโภคพอสังเขป</p> <p>- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการกำหนดราคาสินค้าและบริการ</p> <p>- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายทำให้สังคมสงบสุข และประเทศมั่นคง</p>	๕	๓

สาระที่ ๔ ภูมิศาสตร์

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๑	สิ่งต่างๆระหว่าง โรงเรียนกับบ้าน	ส ๕.๑ ป. ๒/๑	สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่ มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่าง โรงเรียนกับบ้าน	๔	๓
หน่วย ที่ ๒	เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์	ส ๕.๑ ป. ๒/๒	ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะ ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพ ถ่าย เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ อากาศ ทะเล	๔	๓
หน่วย ที่ ๓	ความสัมพันธ์ ระหว่างดวง อาทิตย์ โลกและ ดวงจันทร์กับ มนุษย์	ส ๕.๑ ป. ๒/๓ ส ๕.๒ ป. ๒/๓	ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวง จันทร์ เช่น ข้างขึ้น ข้างแรม ฤดูกาลต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของ ฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของ มนุษย์	๔	๓
หน่วย ที่ ๔	เข้าใจปฏิสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับ สภาพแวดล้อม ทางกายภาพที่ ก่อให้เกิดการ สร้างสรรค์ วัฒนธรรม มี จิตสำนึกและมี ส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน	ส ๕.๒ ป.๒/๑	๑. คุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ เช่น ในการ ประกอบอาชีพ ๒. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทาง สังคม เช่น สิ่งปลูกสร้างเพื่อ การดำรงชีพ	๔	๓

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
หน่วย ที่ ๕	ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน	ส ๕.๒ ป. ๒/๒ ส ๕.๒ ป. ๒/๔	๑. ความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติ ๒. ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ๑) ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่	๓	๒
			๒.) ใช้แล้วไม่หมด เช่น น้ำ บรรยากาศ ๓.) ใช้แล้วมีการเกิดขึ้นทดแทน หรือรักษาไว้ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า ๓. วิธีใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ๑. การเปลี่ยนแปลงขอ สิ่งแวดล้อม ๒. การรักษาและฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม	๓	๒
รวม					๗๐
	รวมคะแนนสอบปลายภาคเรียนที่ ๑ และ ๒			๘๐	๓๐
	รวมทั้งหมด				๑๐๐

โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
รหัส วิชา ส ๑๓๑๐๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๑	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา และพุทธประวัติ	ส ๑.๑ ป.๓/๑, ป.๓/๒	๑. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน สำคัญของวัฒนธรรมไทย และก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ดงาม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ สังคมไทยในด้านต่าง ๆ ๒. พระพุทธประวัติเป็นประวัติ ของ พระ พุ ท ธ เจ้ า ที่ พุทธศาสนิกชนควรศึกษา เพื่อให้ทราบถึงประวัติ ความเป็นมาของพระองค์ ที่ทรงบำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓	๓
หน่วย ที่ ๒	พุทธสาวก ชาดก และ พุทธศาสนิกชน ตัวอย่าง	ส ๑.๑ ป.๓/๓	การศึกษาพุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่างจะ ทำให้ได้แบบอย่างและข้อคิด ที่ดีมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่าง มีความสุข	๓	๓
หน่วย ที่ ๓	พระไตรปิฎก และหลักธรรม ทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๓/๔, ป.๓/๕	๑. พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ใน พระพุทธศาสนาที่รวบรวม หลักธรรมคำสอนของ พระ พุ ท ธ เจ้ า เพื่อ ให้ พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติ ในการดำรงชีวิต ๒. หลักธรรมคำสอนที่เป็นหัวใจ สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ โอวาท ๓ ได้แก่ การไม่ทำ ความชั่ว การทำความดี และ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์	๗	๑๐

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
			๓. พุทธศาสนสุภาษิตเป็นคติสอนใจให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ		
หน่วย ที่ ๔	หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาท ของชาวพุทธ	ส ๑.๒ ป.๓/๑, ป.๓/๓	๑. หน้าที่ชาวพุทธ คือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวพุทธทุกคนควรปฏิบัติ ๒. มารยาทชาวพุทธ เป็นสิ่งที่ชาวพุทธทุกคนควรศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง	๓	๓
หน่วย ที่ ๕	การบริหารจิต และเจริญ ปัญญา	ส ๑.๑ ป.๓/๖	๑. การสวดมนต์ไหว้พระเป็นการแสดงถึงความเคารพในพระรัตนตรัยและเป็นการฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญาเพื่อให้จิตใจสงบ ๒. การฝึกให้มีสติและสมาธิเป็นการบริหารจิตและเจริญปัญญาที่สามารถปฏิบัติได้เป็นประจำทุกวัน และช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีสติและสมาธิในการดำเนินชีวิต	๓	๓

หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๑	ประเพณีและ วัฒนธรรมไทย	ส ๒.๑ ป.๓/๑	ประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็น สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา แสดงให้ เห็นถึงความเจริญงอกงาม และเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่ ทุกคนควรร่วมกันอนุรักษ์และสืบ ทอดให้คงอยู่ต่อไป	๓	๓
หน่วย ที่ ๒	วันสำคัญของ ไทย	ส ๒.๑ ป.๓/๓	วันสำคัญของไทยเป็นวันที่มี เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เกิดขึ้น ควรค่าแก่การจดจำและระลึกถึง	๑	๑
หน่วย ที่ ๓	บุคคลสำคัญของ ท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๓/๔	บุคคลสำคัญของท้องถิ่นเป็น บุคคลที่ ทำประโยชน์ให้แก่ ท้องถิ่นหรือส่วนรวมและเป็น แบบอย่างที่ดี ที่ควรนำมาปฏิบัติ ตาม	๑	๑
หน่วย ที่ ๔	ประชาธิปไตย ใน ชั้นเรียน โรงเรียนและ ชุมชน	ส ๒.๒ ป. ๓/๑, ป.๓/๒	๑. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตาม กระบวนการประชาธิปไตยเป็น บทบาทหน้าที่ของสมาชิกทุกคน ในสังคม การมีส่วนร่วมตาม กระบวนการประชาธิปไตย จะช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า และพัฒนาได้ ๒. การออกเสียงโดยตรงและการ เลือกตัวแทนออกเสียง เป็นการมี ส่วนร่วมตามกระบวนการ ประชาธิปไตย	๔	๔
หน่วย ที่ ๕	การ เปลี่ยนแปลง ในชั้นเรียน โรงเรียนและ ชุมชน	ส ๒.๑ ป.๓/๒	การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชนเป็นผลมาจาก การตัดสินใจของสมาชิกในชั้น เรียน โรงเรียน และชุมชนที่	๒	๒

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๖	ความ หลากหลาย ทางวัฒนธรรม	ส ๒.๑ ป. ๓/๒	ประเทศไทยมีคนหลายเชื้อชาติ เข้ามาอาศัยอยู่ จึงก่อให้เกิด วัฒนธรรมที่หลากหลาย การยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข	๒	๒

สาระเศรษฐศาสตร์

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๑	สินค้าและ บริการใน ชีวิตประจำวัน	ส ๓.๑ ป.๓.๑	สินค้าและบริการเป็นสิ่งที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้นอกจากนี้มนุษย์ ยังต้องการการบริการเพื่อทำให้ เกิดความสะดวกสบายในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน	๔	๔
หน่วย ที่ ๒	การวางแผนใช้ จ่ายเงิน	ส ๓.๑ ป.๓/๒	การวางแผนการใช้จ่ายของตนเอง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้มีเงินเหลือเก็บออม และมีเงินใช้จ่ายในยามจำเป็น	๔	๕
หน่วย ที่ ๓	การบริหาร จัดการ ทรัพยากร	ส ๓.๑ ป.๓/๓	การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มาก ที่สุดจะทำให้มีทรัพยากรใช้ได้ ยาวนาน	๔	๔
หน่วย ที่ ๔	ภาษีและการ แข่งขันทาง การค้า	ส ๓.๒ ป. ๓/๑, ป.๓/๒, ป.๓/๓	๑. การเสียภาษีเป็นหน้าที่ของผู้ที่ มีรายได้ เงินภาษีจะนำไปใช้เพื่อ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น ๒. การแข่งขันทางการค้าทำให้ สินค้ามีราคาถูกลง และเกิดการ พัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพ	๑๐	๔

สาระภูมิศาสตร์

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๑	แผนผัง แผนที่ และ ภาพถ่ายใน ชุมชน	ส ๕.๑ ป. ๓/๑, ป.๓/๒	<p>๑. ภายในชุมชนแต่ละแห่งประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ มากมาย ซึ่งอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีอาณาบริเวณกว้างขวางแตกต่างกันไป</p> <p>๒. การค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ในพื้นที่ของชุมชนให้ได้ครบถ้วนและแม่นยำ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือประเภทต่าง ๆ เช่น แผนผัง แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพจากดาวเทียม เป็นต้น</p> <p>๓. ในแผนผัง แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพจากดาวเทียม จะให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำแหน่ง ระยะ ทิศ และระบบความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่จริง เพียงแต่ มีความถูกต้องและแม่นยำแตกต่างกัน ผู้ใช้เครื่องมือดังกล่าวจึงต้องรู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมกับงานที่ต้องการหาข้อมูล</p> <p>๔. นอกจากเราจะเป็นผู้ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีผู้ผลิตขึ้นไว้บริการแล้ว เราเองยังสามารถสร้างเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ง่าย ๆ ขึ้นใช้ตัวเอง เช่น แผนผังอย่างง่ายของโรงเรียนหรือชุมชน เป็นต้น</p>	๗	๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
หน่วย ที่ ๒	ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ ที่มีผลต่อ สภาพสังคมใน ชุมชน	ส ๕.๑ ป.๓/๓	๑. ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ธรณี (หิน แร่ ธาตุ) ภูมิประเทศ ดิน แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ พืชพรรณและสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งที่ เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ ๒. ลักษณะทางสังคม คือ สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการ สร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มาอาศัย อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เช่น วัด สถานที่ราชการ ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น ๓. ความสัมพันธ์ของลักษณะทาง กายภาพกับลักษณะทางสังคม จะมีมนุษย์เป็นผู้เชื่อม ความสัมพันธ์หรือเป็นตัวกลาง ระหว่างกายภาพกับสังคม ลักษณะทางสังคมที่มนุษย์สร้าง ขึ้นจะมีลักษณะทางกายภาพเป็น เบื้องหลัง และการที่มนุษย์ต้อง สร้างลักษณะทางสังคม เพราะมี ลักษณะทางกายภาพเป็นเงื่อนไข	๗	๕
หน่วย ที่ ๓	สภาพแวดล้อม ในชุมชน	ส ๕.๒ ป. ๓/๑, ป.๓/๕	๑. ธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์ สร้างขึ้นในชุมชนที่อยู่รอบตัวเรา เรียกว่า สิ่งแวดล้อมในชุมชน	๔	๔
			๒. สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมีการ เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จาก สาเหตุตามธรรมชาติ และจาก ฝีมือมนุษย์การเปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีทั้งการ เพิ่มขึ้นของสิ่งแวดล้อม และการ สูญเสียของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผล ต่อธรรมชาติและมนุษย์ที่		

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
			ซึ่งมีผลต่อธรรมชาติและมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเราจึงต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยการศึกษารเรียนรู้ให้เข้าใจถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข		
หน่วย ที่ ๔	มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรธรรม ชาติ	ส ๕.๒ ป.๓/๒, ป.๓/๓	๑. สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเราเรียกว่า สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ เรียกว่า ทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต ทั้งการสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น ปัจจัย ๔ การประกอบอาชีพ การคมนาคม การตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น ๒. การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ บางครั้งก่อให้เกิดมลพิษกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมลพิษจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในชุมชน	๒	๒

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
			๓. การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนจะเป็นฐานความคิดในการพึ่งพาใช้ประโยชน์และรู้จักรักษาพื้นที่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน		
๕	เมืองและ ชนบท	ส ๕.๒ ป.๓/๔	ชุมชนแต่ละแห่งมีทั้งลักษณะที่เหมือน และแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนเป็นตัวกำหนด ได้แก่ สภาพพื้นที่ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ความหนาแน่นของประชากร อาชีพรายได้และรายจ่าย วัฒนธรรม วิถีชีวิตและระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของชุมชนได้เป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท	๒	๒
รวม					๗๐
รวมคะแนนสอบปลายภาคเรียนที่ ๑ และ ๒				๘๐	๓๐
รวมทั้งหมด					๑๐๐

โครงสร้างรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๔

รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๘๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
๑	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา และพุทธประวัติ	ส ๑.๑ ป. ๔/๑, ป.๔/๒	๑. ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา ๒. พุทธประวัติ	๓	
๒	พุทธสาวก ชาดก และ พุทธศาสนิกชน ตัวอย่าง	ส ๑.๑ ป.๔/๓	๑. พุทธสาวก ๒. ชาดก	๓	
๓	หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๔/๔, ป.๔/๕, ป.๔/๗	๑. พระรัตนตรัย ๒. ไตรสิกขา ๓. โอวาท ๓ ๔. พุทธศาสนสุภาษิต ๕. หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่าง สมานฉันท์ ๖. การทำความดีของตนเอง บุคคล ในครอบครัว โรงเรียน และใน ชุมชน	๓	
๔	หน้าที่ชาวพุทธ และมรรยาท ของชาวพุทธ	ส ๑.๒ ป.๔/๑, ป.๔/๒	๑. ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญ ของ ศาสนสถาน ๒. หน้าที่ชาวพุทธ ๓. มรรยาทชาวพุทธ	๒	
๕	การบริหารจิต และเจริญปัญญา	ส ๑.๑ ป.๔/๖	๑. การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญ คุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา		

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
๖	ศาสนพิธี	ส ๑.๒ ป.๔/๓	๑. การอาราธนาศีล ๒. การอาราธนาธรรม ๓. การอาราธนาพระปริตร ๔. ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตน ในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญ ทางศาสนา	๒	
	ประวัติศาสตร์ ของศาสนา ต่าง ๆ ที่คนไทยนับถือ	ส ๑.๑ ป.๔/๘	๑. ประวัติศาสตร์ ๒. การปฏิบัติตนในศาสนพิธี ๓. การบำรุงรักษาศาสนสถาน	๓	

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้ และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
๑	การอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ตามวิถี ประชาธิปไตย	ส ๒.๑ ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๕	๑. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตยในชุมชน ๒. การปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ ตามที่ดี ๓. การลดปัญหาความขัดแย้ง		๖
๒	สิทธิของเด็ก	ส ๒.๑ ป.๔/๓	๑. สิทธิที่จะมีชีวิต ๒. สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง ๓. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ๔. สิทธิที่จะมีส่วนร่วม		๒
๓	การเมืองการ ปกครองของ ไทย	ส ๒.๒ ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๓	๑. สถาบันพระมหากษัตริย์ตาม ระบอบ ประชาธิปไตย ๒. การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข ๓. บทบาทหน้าที่ของพลเมือง ในกระบวนการเลือกตั้ง		๕
๔	วัฒนธรรมไทย	ส ๒.๑ ป.๔/๔	๑. ความหมายและประเภทของ วัฒนธรรม ๒. วัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของ ไทย		๒

เศรษฐศาสตร์

ลำดับที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้ และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก / คะแนน
๑	การเลือกซื้อ สินค้าและ บริการ	ส ๓.๑ ป.๔/๑, ป.๔/๒	๑. การเลือกซื้อสินค้าและ บริการ ๒. สิทธิของผู้บริโภค ๓. สินค้าและบริการที่มี เครื่องหมายรับรอง คุณภาพ	๗	
๒	เศรษฐกิจ พอเพียงและ ความสัมพันธ์ ทาง เศรษฐกิจ	ส ๓.๑ ป.๔/๓ ส ๓.๒ ป.๔/๑	๑. เศรษฐกิจพอเพียง ๒. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจ- พอเพียงในการดำรงชีวิต ๓. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจใน ชุมชน	๗	
๓	หน้าที่ เบื้องต้นของ เงิน	ส ๓.๒ ป.๔/๒	๑. ความหมายและประเภทของ เงิน ๒. หน้าที่เบื้องต้นของเงินใน ระบบเศรษฐกิจ ๓. สกุลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ	๔	

ภูมิศาสตร์

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)	หน้าหนัก / คะแนน
	ลักษณะทางกายภาพของจังหวัด	ส ๕.๑ ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๓ ส ๕.๒ ป.๔/๑	. การเข้าใจพื้นที่จังหวัด ๒. ลักษณะทางกายภาพของจังหวัด ๓. พื้นที่ภูมิสัมพันธ์ สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินชีวิต ๔. การใช้แผนที่และรูปถ่ายเพื่อการเรียนรู้ พื้นที่จังหวัด	๑๐	
	การเปลี่ยนแปลงและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัด	ส ๕.๒ ป.๔/๒, ป.๔/๓	. สิ่งแวดล้อมในจังหวัด ๒. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ๓. การตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นฐาน ๔. การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด	๙	

โครงสร้างรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๕

รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๘๐ ชั่วโมง

สาระพระพุทธศาสนา

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
๑	ศาสนาของเรา	ส ๑.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	-พุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยเพราะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน การศึกษาพุทธประวัติจะทำให้ได้แบบอย่างที่ดีของพระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	๑๐	๑๕
๒	คนดีศรีพระพุทธศาสนา	ส ๑.๑ ป.๕/๓	-พุทธสาวกเป็นแบบอย่างที่ดีควรยกย่องและนำมาเป็นแบบอย่างชาดกเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าซึ่งให้ข้อคิดและพุทธศาสนิกชนตัวอย่างควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดี	๓	๑๐
๓	หลักธรรมนำชีวิต	ส ๑.๑ ป.๕/๔ ป.๕/๕ ป.๕/๖	-พระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่ควรเคารพสูงสุด ในพระพุทธศาสนาไตรสิกขาเป็นหลักพัฒนาตนเอง พุทธสุภาชิตเป็นคำสอนศาสนาทุกศาสนามีหลักคำสอนและหลักปฏิบัติที่สอนให้ศาสนิกชนทุกคนเป็นคนดี	๑๐	๑๕
๔	วิถีธรรมวิถีพุทธ	ส ๑.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓	-การจัดพิธีกรรมทางพุทธศาสนาควรคำนึงถึงความประหยัด เรียบง่ายมีประโยชน์และถูกต้องตามหลักศาสนาทุกศาสนามีพิธีกรรมที่ให้ศาสนิกชนปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักคำสอน	๔	๑๐

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้ตัว	สาระสำคัญ	เวลา/ ชั่วโมง	น้ำหนัก/ คะแนน
๕	การบริหารจิต เจริญปัญญา	ส ๑.๒ ป. ๕/๖	-การบริหารจิตเจริญปัญญาเป็นสิ่งที่ ช่วยพัฒนาตนเองให้มีสติ สุขภาพจิตที่ มีดำเนินชีวิตด้วยความเสมอภาค	๓	๕
๖	พลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย	ส ๒.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒ ป.๕/๓ ป.๕/๔ ส ๒.๒ ป.๕/๑ ป.๕/๒	-ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขประชาชนมีส่วนร่วมการ ปกครองภายใต้กฎหมายเป็นข้อบังคับ ควบคุมสมาชิกในสังคมปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสงบสุข	๑๐	๑๕
รวม				๔๐	

สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	พลเมืองดีของ สังคม	ส ๒.๑ ป.๕/๑	๑. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมือง ๒. หน้าที่ของพลเมืองดี ๓. คุณลักษณะของพลเมืองดี	๔	
๒	สิทธิเด็กและการ ปกป้องคุ้มครอง สิทธิเด็กใน สังคมไทย	ส ๒.๑ ป.๕/๒	๑. การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก ในสังคมไทย ๒. สิทธิเด็ก	๕	
๓	การ ปกครองส่วน ท้องถิ่น ของไทย	ส ๒.๒ ป.๕/๑, ป. ๕/๒, ป.๕/๓	๑. การปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่และความสำคัญ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น ๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับบริการสาธารณสุขประโยชน์ ในชุมชน	๔	
๔	วัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	ส ๒.๑ ป.๕/๓, ป. ๕/๔	๑. วัฒนธรรมไทย ๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓	

สาระเศรษฐศาสตร์

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การผลิตสินค้าและ บริการ	ส ๓.๑ ป.๕/๑	๑. ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ ๒. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิต สินค้าและบริการ	๓	
๒	เศรษฐกิจพอเพียง	ส ๓.๑ ป.๕/๒	๑. หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ๒. การประยุกต์ใช้แนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	๔	
๓	สหกรณ์	ส ๓.๑ ป.๕/๓	๑. การประยุกต์ใช้หลักการของ สหกรณ์มาในชีวิตประจำวัน ๒. ความหมายของสหกรณ์ ๓. หลักการของสหกรณ์ ๔. ประโยชน์ของสหกรณ์ ๕. ประเภทของสหกรณ์ ๖. สหกรณ์ในโรงเรียน	๕	
๔	ธนาคาร	ส ๓.๒ ป.๕/๑, ป.๕/๒	๑. บทบาทหน้าที่เบื้องต้นของ ธนาคาร ๒. การกู้ยืมเงิน	๕	

สาระภูมิศาสตร์

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ภูมิลักษณะและภูมิ สังคมของ ภูมิภาคต่าง ๆ	ส ๕.๑ ป.๕/๑, ป. ๕/๒ ส ๕.๒ ป.๕/๒	๑. ภูมิลักษณะกับ ภูมิสังคมภาคเหนือ ๒. ภูมิลักษณะกับภูมิสังคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓. ภูมิลักษณะกับภูมิสังคมภาค กลาง ๔. ภูมิลักษณะกับภูมิสังคม ภาคตะวันออก ๕. ภูมิลักษณะกับภูมิสังคม ภาคตะวันตก ๖. ภูมิลักษณะกับภูมิสังคมภาคใต้	๑๓	
๒	การตั้งถิ่นฐานและ การย้ายถิ่นฐาน ของ ประชากรใน ภูมิภาคต่าง ๆ	ส ๓.๒ ป.๕/๑	๑. การตั้งถิ่นฐานของประชากร ในภูมิภาคต่าง ๆ ๒. การย้ายถิ่นฐานของประชากร	๕	
๓	สิ่งแวดล้อมใน ภูมิภาคต่าง ๆ	ส ๕.๒ ป.๕/๓	๑. ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม ในภูมิภาค ๒. สาเหตุการเปลี่ยนแปลง ของสิ่งแวดล้อมในภูมิภาค ๓. การเปลี่ยนแปลงของ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ ๔. แนวทางการจัดการ สิ่งแวดล้อม	๕	
รวม					๗๐
รวมคะแนนสอบปลายภาคเรียนที่ ๑ และ ๒				๘๐	๓๐
รวมทั้งหมด					๑๐๐

โครงสร้างรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ป.๖

รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๘๐ ชั่วโมง

สาระพระพุทธศาสนา

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ศาสนาต่างๆ	ส ๑.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒	ศาสนาทุกศาสนามีความสำคัญต่อผู้นับ ถือ การศึกษาประวัติของศาสนา และ หลักธรรม คำสอนของศาสนาจะทำให้ เกิดความศรัทธา และสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้	๓	
๒	หลักธรรมนำ ความสุข	ส ๑.๑ ป.๖/๔ ป.๔/๗ ป.๖/๘	พระรัตนตรัยมีความสำคัญซึ่งทุกคนพึง แสดง ความเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติ ตาม หลักไตรสิกขาและ หลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะส่งผลต่อผู้ปฏิบัติ ดำเนินชีวิต อย่างถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหา ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง	๙	
๓	เรียนรู้สิ่งที่ดี	ส ๑.๑ ป.๖/๓ ป.๖/๕ ป.๖/๖	พุทธศาสนิกชนทุกคนควรนำคุณธรรม อันเป็นแบบอย่างของพุทธสาวก ชาดก ศาสนิกชนตัวอย่างไปประยุกต์ปฏิบัติ และพัฒนาจิตตาม	๓	
๔	ศาสนิกชนที่ดี และ ศาสนพิธี น่ารู้	ส ๑.๑ ป.๖/๙ ส ๑.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	ศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาต่างก็มี ลักษณะสำคัญ ศาสนิกชนพึงปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี อย่างมีมรรยาท ชาวพุทธ ทุกคนต้อง แสดงตนเป็นพุทธมามกะ เข้าร่วมในศา สนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวัน สำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด และ ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	๕	

สาระหน้าที่พลเมืองและการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	กิจกรรม ประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	องค์ กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐบาล ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดิน และ การ บริหาร ส่วน ท้อง ถิ่น ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาชน ไทยในท้องถิ่นและประเทศ ใช้สิทธิ เลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง การ ปกครองระบอบประชาธิปไตย	๗	
๒	วัฒนธรรมและการ เปลี่ยนแปลง	ส ๒.๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓ ป.๖/๔	วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการ ดำเนินชี วิ ต ของ คน ใน สัง คม วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นมีความ แตกต่างกัน และมีการเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลา จึงควรธำรงรักษา วัฒนธรรมอันดีงาม และแสดงออก ถึงมรดกไทยได้อย่างเหมาะสม	๖	
๓	ข้อมูลข่าวสารและ เหตุการณ์	ส ๒.๑ ป.๖/๕	การรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องเหมาะสมนั้น จะต้องมีหลักในการเลือกรับจึงจะ เกิดประโยชน์	๓	

สาระเศรษฐศาสตร์

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	หน้า หน้า ก ค ค น
๑	ผู้ผลิตที่มีความ รับผิดชอบต่อและ ผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	ส ๓.๑ ป.๖/๑ ป.๖/๒ ป.๖/๓	ผู้ผลิตย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อ ในการผลิต ผู้บริโภคต้องรู้บทบาทหน้าที่ของ ตนเอง และบริโภคอย่างรู้เท่าทัน ทั้งนี้ทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภคจะต้อง ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน	๑๑	
๒	ความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ	ส ๓.๒ ป.๖/๑ ป. ๖/๒	หน่วยเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในระดับหน่วยครัวเรือน หน่วย ธุรกิจ หน่วยรัฐบาล นอกจากนั้น ผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาकार และ รัฐบาลยังมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการ รวมกลุ่มทาง	๖	

สาระภูมิศาสตร์

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	หน้า ก คะ แน น
			เศรษฐกิจภายในท้องถิ่นมีผลต่อ พัฒนา ท้องถิ่น		
๑	ภูมิศาสตร์ ลักษณะทาง กายภาพของ ประเทศไทย	ส ๕.๑ ป.๖/๑ ป. ๖/๒	เครื่องมือนีทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย แผนที่ ภาพถ่ายชนิด ต่างๆ มีความสำคัญต่อการศึกษา และค้นคว้าลักษณะสำคัญและ สังคมของประเทศ ลักษณะทาง กายภาพ มีความสัมพันธ์ กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การศึกษาลักษณะทางกายภาพและ ภูมิลักษณะที่มีอิทธิพลต่อ ภูมิสังคม ของประเทศไทย สามารถหาข้อมูล ได้จากเครื่องมือทางภูมิศาสตร์	๑๔	
๒	มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม	ส ๕.๒ ป.๖/๑ ป. ๖/๒ ป.๖/๓	สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง สังคม การเปลี่ยนแปลงสภาพ ธรรมชาติในประเทศไทยจากอดีต ถึงปัจจุบัน ย่อมทำให้เกิดผลต่อ ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพ และวัฒนธรรม จึงควรมีแผนใช้ ทรัพยากรอย่างเหมาะสม	๘	
๓	กฎหมายน่ารู้	ส ๒.๑ ป.๖/๑	กฎหมายเป็นข้อบังคับให้สมาชิกใน สังคมปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติ การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของ กฎหมาย ย่อมทำให้สามารถอยู่ ร่วมกันได้	๕	
รวม					๗๐
	รวมคะแนนสอบปลายภาคเรียนที่ ๑ และ ๒			๘๐	๓๐
	รวมทั้งหมด				๑๐๐

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
๑.ศาสนาของเรา	๑๐	๑๐
๒.ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	๑๐	๑๐
๓.สมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	๕	๕
๔.การทำความดี	๕	๓
๕.ประชาธิปไตยในครอบครัวและโรงเรียน	๕	๓
๖.สินค้าและการบริการในชีวิตประจำวันของเรา	๑๐	๑๐
๗.จ่ายเป็น ออมได้ ไม่ขัดสน	๕	๕
๘.ทำงานดีมีความสุข	๕	๓
๙.สิ่งแวดล้อมรอบตัว	๕	๕
๑๐.ที่ตั้งและแผนผัง	๕	๓
๑๑.สภาพอากาศ	๕	๓
๑๒.มนุษย์กับสภาพแวดล้อม	๑๐	๑๐
รวมเวลาภาคเรียนที่ ๑และ ๒		๘๐

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม		๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติ	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่าง	๕	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๙	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ มรณาทชาวพุทธ	๒	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย	๒	
สาระ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม		๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ในชีวิตประจำวัน	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ มารยาทไทย	๓	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ความสัมพันธ์ของตนเองและครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ บทบาทและอำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน	๒	
สาระ : เศรษฐศาสตร์		๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ สินค้าและบริการในชีวิตประจำวัน	๕	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ รายได้ รายจ่าย และการออมเงิน	๘	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ	๕	
สาระ : ภูมิศาสตร์		๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์	๖	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ สิ่งแวดล้อมระหว่างบ้านกับโรงเรียน	๓	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม	๖	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์กับมนุษย์		
รวมเวลาเรียน	๘๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของ วัฒนธรรมไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ สรุปรพุทธประวัติ การบำเพ็ญเพียร การผจญมาร การตรัสรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ พุทธประวัติ : การแสดงปฐมเทศนา ปรีณิพพาน	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ พุทธสาวก : สามเณรสังกัจจาย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ ชาดก : อารามทุสกชาดก มหาวาณิชชาดก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง : สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) : สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พระไตรปิฎกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ พระไตรปิฎก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ พระรัตนตรัย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ โอวาท ๓ : การไม่ทำความชั่ว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ โอวาท ๓ : การทำความดี (๑) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ โอวาท ๓ : การทำความดี (๒) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ โอวาท ๓ : การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ พุทธศาสนสุภาษิต	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ หน้าที่ชาวพุทธและมรรยาทของชาวพุทธ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อพระภิกษุ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๖ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อศาสนสถานและศาสนวัตถุ	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๗ การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๘ ความหมาย ประโยชน์ของสติและสมาธิ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๙ การฝึกการยืน เดิน นั่ง นอน อย่างมีสติ การฝึกสมาธิ ใน การฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน	๑ ๑ ๑ ๑	๓

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ศาสนพิธี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๐ การอาราธนาศีล การสมาทานศีล แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๑ การจัดโต๊ะหมู่บูชา	๑ ๑	๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๒ พระพุทธศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๓ ศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๔ ศาสนาฮินดูและศาสนาสิกข์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๕ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคล	๑ ๑ ๑ ๑	๑
สาระ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ประเพณีและวัฒนธรรมไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๖ ความสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรมไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๗ ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๘ ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วันสำคัญของไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๙ วันสำคัญที่เกี่ยวกับชาติและพระมหากษัตริย์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๐ วันสำคัญที่เกี่ยวกับศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๑ วันสำคัญที่เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม	๑ ๑ ๑	๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ บุคคลสำคัญของท้องถิ่น แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๒ บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น	๑	๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ประชาธิปไตยในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการ ประชาธิปไตย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๔ การออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทน ออกเสียงใน ชั้นเรียนและในโรงเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๕ องค์ประกอบของการเลือกตัวแทนออกเสียง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๖ ความแตกต่างของการออกเสียงโดยตรง กับการเลือก ตัวแทนออกเสียง	๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๗ การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน และโรงเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๘ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน	๑ ๑	๒

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	หน้าหลัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม		๑
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๙ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่น	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๐ สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมการดำเนินชีวิตมีความแตกต่างกัน	๑	
รวม	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความสำคัญของพระพุทธศาสนา • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ : สรุปรูปพุทธประวัติการตรัสรู้ประกาศธรรม • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธประวัติ : ตอนโปรดขุทิล ๓ พี่น้อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร การแต่งตั้งสภาระ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธสาวก : พระอรุเวลกัสสปะ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ชาดก : กุฎิหูสกชาดก (ลิงเเกเรกับนกขมิ้น) และมหาอุกกุสชาดก (สัตว์สี่สหาย) • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง 	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พระรัตนตรัย • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พระรัตนตรัย : ศรีทธา ๔ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง ไตรสิกขา • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง โอวาท ๓ : การไม่ทำความชั่ว • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง โอวาท ๓ : การทำความดี • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง โอวาท ๓ : การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง พุทธศาสนสุภาษิต • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง การทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ หน้าที่ชาวพุทธและมรรยาทของชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง มรรยาทชาวพุทธ 	๑ ๑	๒

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	หน้า หน้า ก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การพัฒนาจิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา :๑ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาจิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา :๒ 	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ศาสนพิธี <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การปฏิบัติตนในการเข้าร่วมศาสนพิธี 	๑ ๑	๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ประวัติศาสตร์ของศาสนาต่าง ๆ ที่คนไทยนับถือ <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ประวัติศาสตร์ : ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ประวัติศาสตร์ : ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การปฏิบัติตนในศาสนพิธีและการบำรุงรักษาศาสนสถาน 	๑ ๑ ๑	๓
สาระ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามวิถีประชาธิปไตย <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง คุณธรรมในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง การทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง การลดปัญหาความขัดแย้ง 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การเมืองการปกครองของไทย <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๖
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ วัฒนธรรมไทย <ul style="list-style-type: none"> แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง วัฒนธรรมในภาคต่าง ๆ ของไทย 	๑ ๑	๒
รวมเวลาเรียน	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : เศรษฐศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การเลือกซื้อสินค้าและบริการ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การเลือกซื้อสินค้าและบริการ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค : ๑ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค : ๒ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ : ๑ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ : ๒ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง กิจกรรมเสริมความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ ๑ 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เศรษฐกิจพอเพียงและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต : ๑ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต : ๒ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง อาชีพ สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตในชุมชน ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ ๑ 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ หน้าที่เบื้องต้นของเงิน <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความหมายและประเภทของเงิน ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง สกุลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ ๑ 	๑ ๑ ๑ ๑	๕

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
<p>สาระ : ภูมิศาสตร์</p> <p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ลักษณะทางกายภาพของจังหวัด</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การเข้าใจพื้นที่จังหวัด ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดภูมิประเทศภูเขา ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดภูมิประเทศที่ลาดเชิงเขา และที่ดอนและภูมิประเทศที่ราบลุ่ม ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การดำเนินชีวิตของคนในภูมิประเทศชายฝั่งทะเล ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง การประกอบอาชีพของคนในจังหวัด ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง การสร้างบ้านเรือนของประชากรในจังหวัด ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง การใช้แผนที่และรูปถ่าย ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง พื้นที่ภูมิสัมพันธ์สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ๑ <p>ทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินชีวิต : ๑</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง พื้นที่ภูมิสัมพันธ์สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ๑ <p>ทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินชีวิต : ๒</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง การใช้แผนที่และรูปถ่ายเพื่อการเรียนรู้พื้นที่จังหวัด : ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง การใช้แผนที่และรูปถ่ายเพื่อการเรียนรู้พื้นที่จังหวัด : ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง การใช้แผนที่และรูปถ่ายอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีในจังหวัด ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ ๑ 		๑๐

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม		
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ และศาสนาที่ตนนับถือ		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง ประวัติศาสดาของศาสนาต่าง ๆ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่าง		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พุทธสาวก : พระโสณโกฬวิริยะ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ชาดก : จูฬเสนจักษุชาดกและวันฉัตรโรหชาดก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง : สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พระไตรปิฎก		๓
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พระไตรปิฎกและคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พระรัตนตรัย (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง พระรัตนตรัย (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง ไตรสิกขา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง โอวาท ๓ : การไม่ทำความชั่ว	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง โอวาท ๓ : การทำความดี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง โอวาท ๓ : การทำจิตใจให้บริสุทธิ์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง พุทธศาสนสุภาษิต	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ หน้าที่และมรรยาทชาวพุทธ		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง หน้าที่ชาวพุทธ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง มรรยาทชาวพุทธ	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การพัฒนาจิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาจิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา (๒)	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา		๓
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ศาสนพิธี (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ศาสนพิธี (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การปฏิบัติตนในศาสนพิธีหรือพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่คนไทยนับถือ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘ พลเมืองดีของสังคม		๓
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมือง	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง หน้าที่ของพลเมืองดี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง คุณลักษณะของพลเมืองดี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙ สิทธิเด็กและการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง สิทธิเด็ก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การปกป้องคุ้มครองเด็กในสังคมไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐ การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น (๓)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของการ ปกครองส่วนท้องถิ่น (๔)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการสาธารณประโยชน์ในชุมชน	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	หน้าหลัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น		๖
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง วัฒนธรรมไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
รวมเวลาเรียน	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : เศรษฐศาสตร์		๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การผลิตสินค้าและบริการ		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เศรษฐกิจพอเพียง		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง	๑	๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สหกรณ์		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความหมายและหลักการของสหกรณ์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ประเภทของสหกรณ์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง สหกรณ์ในโรงเรียน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ธนาคาร		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง บทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง บทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การฝากเงินและการถอนเงิน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกู้ยืม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง การกู้ยืมเงิน	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ภูมิศาสตร์		
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ภูมิลักษณะและภูมิสังคมของภูมิภาคต่าง ๆ		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง ภูมิสังคมภาคเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ภูมิสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคกลาง	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ภูมิสังคมภาคกลาง	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคตะวันออก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง ภูมิสังคมภาคตะวันออก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคตะวันตก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง ภูมิสังคมภาคตะวันตก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง ภูมิลักษณะภาคใต้	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ภูมิสังคมภาคใต้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นฐานของประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของประชากรในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของประชากรในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานของประชากรในภาคใต้และภาคตะวันตก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การย้ายถิ่นฐานของประชากร	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ลักษณะปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานของภูมิภาคต่าง ๆ	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ		
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความสัมพันธ์และสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในภูมิภาค	๑	๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	หน้าหลัก
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในภาคกลางและภาคตะวันออก	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันตกและภาคใต้	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม	๑	
รวมเวลาเรียน	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๔๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๘๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาและพุทธประวัติ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธประวัติ : ปลงอายุสังขาร-การแบ่งพระบรม สารีริกธาตุ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พุทธสาวก ชาดก และพุทธศาสนิกชนตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ พุทธสาวก : พระราชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ ชาดก : ทีฆิตโตกสชาดก และสัพพทาลูชาดก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ พุทธศาสนิกชนตัวอย่าง : พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ พระรัตนตรัย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ ไตรสิกขา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ โอวาท ๓ : การไม่ทำความชั่ว (เบญจศีล อบายมุข ๖ และอกุศลมูล) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ โอวาท ๓ : การทำความดี (เบญจธรรม กุศลมูล ๓ และพละ ๔) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ โอวาท ๓ : การทำความดี (คารวะ ๖ กตัญญู กตเวทิต์ ต่อพระมหากษัตริย์และมงคล ๓๘) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ โอวาท ๓ : การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ พุทธศาสนสุภาษิต แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ หน้าที่และมรรยาทชาวพุทธ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ หน้าที่ชาวพุทธ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๖ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๗ มรรยาทชาวพุทธ	๑ ๑ ๑	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๘ การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา	๑	๓

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๙ การพัฒนาจิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา (๑)	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๐ การพัฒนาจิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา (๒)	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี		๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๑ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๒ ศาสนพิธี		
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ ศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย		๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๓ หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่าง ๆ	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๔ ศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๕ ศาสนพิธีของศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู	๑	
สาระ : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม		๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ กฎหมายพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน		
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๖ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัว และชุมชน : กฎหมายจราจรและกฎหมายทะเบียนราษฎร	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๗ กฎหมายสารเสพติดให้โทษ	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๘ เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวัน		๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๙ ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๐ ประโยชน์ของการติดตามข้อมูลข่าวสารและการเลือกรับ และใช้ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การเมืองการปกครองของไทย		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๑ การปกครองระบอบประชาธิปไตย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๒ บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๓ บทบาทหน้าที่ของรัฐบาล	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๔ การส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๕ การออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ วัฒนธรรมไทย		๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๖ วัฒนธรรม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๗ มารยาทไทย (๑)	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๘ มารยาทไทย (๒)	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๙ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ ของสังคมไทย	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๐ ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม, แนวทางการรักษาวัฒนธรรม	๑	
รวมเวลาเรียน	๔๐	๓๕
หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
สาระ : เศรษฐศาสตร์		
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ผู้ผลิตและผู้บริโภค		
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๑ บทบาทของผู้ผลิต	๑	๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๒ ทศนคติในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๓ บทบาทของผู้บริโภค	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๔ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๕ ความหมายและความจำเป็นของทรัพยากร	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๖ ประเภทของทรัพยากร หลักการและวิธีการใช้ทรัพยากร	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๗ การสร้างจิตสำนึกและการวางแผนการใช้ทรัพยากร	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๘ การวางแผนการใช้ทรัพยากร	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๙ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๐ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคารและรัฐบาล	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๑ การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๒ ความหมายและความสำคัญของภาษี	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๓ หน่วยงานที่จัดเก็บภาษี	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๔ สิทธิของผู้บริโภค	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๕ สิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๖ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น		๓
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๗ กลุ่มออมทรัพย์	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๘ กลุ่มแม่บ้าน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕๙ กองทุนหมู่บ้าน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๐ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
<p>สาระ : ภูมิศาสตร์</p> <p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๑ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาลักษณะทางกายภาพและสังคมของประเทศ (๑)</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๒ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาลักษณะทางกายภาพและสังคมของประเทศ (๒)</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๓ ลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย ตำแหน่งที่ตั้ง ขนาด และรูปร่างอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๔ ลักษณะทางกายภาพทางภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๕ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้</p>	<p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p>	<p>๗</p>
<p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๖ ลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๗ ปรากฏการณ์พายุพัดรุนแรงและปรากฏการณ์สึนามิ</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๘ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้</p>	<p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p>	<p>๓</p>
<p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ธรรมชาติกับสังคมไทย</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖๙ ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๐ ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๑ ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๒ ผลกระทบความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๓ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้</p>	<p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p>	<p>๓</p>
<p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๔ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในประเทศไทย</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๕ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๖ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้</p>	<p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p>	<p>๓</p>
<p>หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ ทรัพยากร</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๗ การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างยั่งยืน</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๘ การจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน</p> <p>แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗๙ ตัวอย่างการจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน</p>	<p>๑</p> <p>๑</p> <p>๑</p>	<p>๓</p>

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘๐ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
รวมเวลาเรียน		๔๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เวลา ๔๐ ชั่วโมง

ศึกษาและใช้ปฏิทินในการบอกวัน เดือน ปี ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งระบบสุริยคติและจันทรคติ คำที่แสดงช่วงเวลาเพื่อใช้เล่าเหตุการณ์ปัจจุบันวันนี้เดือนนี้ตอนเช้าตอนกลางวันตอนเย็นตอนค่ำและเรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้นโดยใช้ทักษะการสังเกตการบอกเล่าการเชื่อมโยงเพื่อให้สามารถใช้เวลาตามปฏิทินแสดงเหตุการณ์ในปัจจุบันและใช้คำแสดงช่วงเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

รู้วิธีสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ โดยสอบถามผู้เกี่ยวข้องและการบอกเล่าเรื่องราวที่สืบค้นได้ โดยใช้ทักษะการสอบถาม การรวบรวมข้อมูล การสรุปความ การเล่าเรื่อง เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวจากแหล่งข้อมูล(เช่นบุคคล) และบอกเล่าข้อเท็จจริงที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมสิ่งของเครื่องใช้หรือการดำเนินชีวิตของตนเองในสมัยปัจจุบัน กับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายที่เป็นรูปธรรมและใกล้ตัวผู้เรียน เตาไรต์ (การรีดผ้าด้วยเตาถ่านกับเตาไฟฟ้า) หม้อหุงข้าว (การหุงข้าวที่ใช้น้ำด้วยฟืนหรือถ่านกับหม้อหุงข้าวไฟฟ้า) เกวียนกับรถยนต์ (การเดินทาง) ถนน บ้านเรือนการใช้ควายไถนาถนารวมทั้งเหตุการณ์สำคัญของครอบครัวที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน

(การย้ายบ้านการย้ายโรงเรียนการเลื่อนชั้นเรียนการได้รับรางวัลการสูญเสียบุคคลสำคัญของครอบครัว) โดยใช้ทักษะการสังเกตการใช้เหตุผลการเปรียบเทียบการแยกแยะการยกตัวอย่างและการบอกเล่าเพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคตสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพศึกษาความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ของชาติไทย ได้แก่ ธงชาติเพลงชาติเพลงสรรเสริญพระบารมี ภาษาไทย อักษรไทย มารยาทไทย อาหารไทย การแต่งกายแบบไทย วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะรวมทั้งรู้จักสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนศาสนสถานตลาดพิพิธภัณฑ์และสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่ใกล้ตัวผู้เรียน และเห็นเป็นรูปธรรมโดยใช้ทักษะการสังเกตการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลการอธิบายการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเพื่อก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยท้องถิ่นและประเทศชาติ ภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตระหนักและเห็นคุณค่าที่จะธำรงรักษาและสืบทอดต่อไป

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

- ส ๔.๑ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓
 ส ๔.๒ ป ๑/๑ , ป ๑/๒
 ส ๔.๓ ป ๑/๑ , ป ๑/๒ , ป ๑/๓

รวมทั้งหมด ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

รู้จักวันเวลาตามระบบสุริยคติและจันทรคติที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้ง การใช้คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ เดือนก่อนเดือนหน้า, ปีนี้ ปีก่อนปีหน้าในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม เชื่อมโยงเรียงลำดับการเล่าเรื่อง การรวบรวมข้อมูลการอธิบายเพื่อให้สามารถใช้วันเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญได้ถูกต้องว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง รู้วิธีสืบค้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาพถ่าย สื่อบันทึกทะเบียนบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ มาอธิบายเรื่องราวต่างๆ และวิธีสืบค้นข้อมูลในชุมชนอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ของคนในชุมชนในด้านต่างๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน ทางด้านการประกอบอาชีพการแต่งกาย การสื่อสารขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน เข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ที่การวิเคราะห์การอธิบายอย่างมีเหตุมีผล ทำฝึความคิดและการจัดนิทรรศการเพื่อให้เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวในอดีตและเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจชุมชนที่มีความแตกต่างและสามารถปรับตัวอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาสืบค้นประวัติและผลงานของบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติในด้านการสร้างสรรค์วัฒนธรรม / การสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงโดยสังเขป รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้ การทำความเคารพแบบไทย ประเพณีไทย ศิลปะไทย ดนตรีไทย โดยใช้ทักษะการสืบค้น การสังเกต การอ่าน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอธิบายและการนำเสนอเพื่อให้เห็นคุณค่าและแบบอย่างการกระทำความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างประโยชน์ ให้ท้องถิ่นและประเทศ เกิดความรัก และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และอ้างความเป็นไทย

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๒/๑, ป ๒/๒

ส ๔.๒ ป ๒/๑, ป ๒/๒

ส ๔.๓ ป ๒/๑, ป ๒/๒

รวมทั้งหมด ๖ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน ได้แก่ พุทธศักราช คริสต์ศักราช และ อิจเราะห์ศักราช วิธีการเทียบศักราชและใช้ศักราชในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ปีเกิดของผู้เรียน เหตุการณ์สำคัญของตนเอง และครอบครัว โดยใช้ทักษะการเปรียบเทียบ การคำนวณ การเชื่อมโยง การอธิบาย เพื่อให้มีพื้นฐานในการศึกษาเอกสารที่แสดงเหตุการณ์ตามกาลเวลา สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้องว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อนเหตุการณ์ใดเกิดหลังอันเป็นทักษะที่จำเป็นในการศึกษา ประวัติศาสตร์วิธีสืบค้นเหตุการณ์ สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รูปภาพ แผนที่ชุมชน ห้องสมุดโรงเรียน แหล่งโบราณคดี – ประวัติศาสตร์ในห้องถื่น สามารถใช้เส้นเวลา (Timeline) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้ทักษะการสำรวจการสังเกต การสอบถามการอ่านการฟังการเล่าเรื่องการสรุปความเพื่อฝึกทักษะพื้นฐานของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นเรื่องราวรอบตัวอย่างง่าย ๆ โดยใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบได้ตามลำดับเวลาศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรม และประเพณีในชุมชนซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์(ภูมิประเทศภูมิอากาศทรัพยากร)และปัจจัยทางสังคม (ความเจริญทางเทคโนโลยี เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การคมนาคม ความปลอดภัย) ศึกษาและเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และชุมชนใกล้เคียงในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา อาหาร ภาษาถิ่น การแต่งกาย โดยใช้ทักษะการอ่าน การสอบถามการสังเกตการสำรวจการฟังการสรุปความเพื่อให้เกิดความเข้าใจและภูมิใจในชุมชนของตนเองยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมเข้าใจพัฒนาการของชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ร่วมอนุรักษ์สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์สมเด็จพระรามาธิบดีที่๑(พระเจ้าอู่ทอง)สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถโดยสังเขปและศึกษาวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวเทพกระษัตรี – ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหักท้าวสุรนารี เป็นต้นโดยใช้ทักษะการอ่านและสอบถามการฟังการสรุปความการเขียนการเล่าเรื่อง เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย เกิดความรัก ความภูมิใจและเห็นแบบอย่างการเสียสละเพื่อชาติ และดำรงความเป็นไทย

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

ส ๔.๒ ป ๓/๑, ป ๓/๒

ส ๔.๓ ป ๓/๑, ป ๓/๒, ป ๓/๓

รวมทั้งหมด ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมาย วิธีการนับ และการใช้ช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เภนธ์การแบ่งยุคสมัยในทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่แบ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ รวมทั้งช่วงสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ตัวอย่างการใช้ช่วงเวลาในเอกสารต่าง ๆ โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การวิเคราะห์ การคำนวณเพื่อให้ใช้ช่วงเวลาในการบอกเล่าเรื่องราวได้ถูกต้องและเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามเวลาที่ปรากฏ ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ศึกษาลักษณะสำคัญและเกณฑ์การจำแนกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษา ความเป็นมาของท้องถิ่น อย่างง่าย ๆ ตัวอย่างของหลักฐานที่พบในท้องถิ่นทั้ง หลักฐานชั้นต้นกับชั้นรอง หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร โดยใช้ทักษะการสำรวจ การวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูลการจำแนกการตีความเพื่อฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาปัจจัย การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษยชาติในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป การก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนไทย ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ เป็นต้น โดยใช้ทักษะการสำรวจ การวิเคราะห์ การตีความ การสรุปความ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาประวัติศาสตร์เป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัยโดยสังเขป ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาโลไทย) และภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัยที่นำภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นผลให้อุทยานประวัติศาสตร์ในสุโขทัยและศรีสัชชนาลัยได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การสืบค้น การวิเคราะห์การตีความ เพื่อเข้าใจความเป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัย รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย เกิดความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความพากเพียรพยายามของบรรพบุรุษไทยที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมือง ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

ส ๔.๒ ป ๔/๑, ป ๔/๒

ส ๔.๓ ป ๔/๑, ป ๔/๒, ป ๔/๓

รวมทั้งหมด ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานหลากหลายด้วยการตั้งประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่อถนน ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ ความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น รู้จักแหล่งข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่น สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องรู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ แยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในข้อมูลได้ โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง และการสังเคราะห์อย่างง่าย ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพศึกษาการเข้ามาและอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีน ในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ได้แก่ การปกครอง การนับถือศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหาร และการแต่งกาย ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันโดยสังเขป โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การสังเกต การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยในสังคมปัจจุบัน และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่าง เพื่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักรปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการ ปกครองพัฒนาการทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจโดยสังเขปประวัติและผลงานบุคคลสำคัญ ในสมัยอยุธยาและธนบุรี ได้แก่ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขวบ้านบางระจัน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และภูมิปัญญาไทยในสมัยอยุธยา และธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นผลให้พระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก ได้แก่ ทางด้าน ศิลปกรรม วรรณกรรม และการค้า โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเรียงความ เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักและเห็นความสำคัญที่จะธำรงรักษาความเป็นไทยสืบต่อไป

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓

ส ๔.๒ ป.๕/๑, ป.๕/๒

ส ๔.๓ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓, ป.๕/๔

รวมทั้งหมด ๘ ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๔๐ ชั่วโมง

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตั้งประเด็นศึกษาเรื่องราวที่ตนสนใจการสำรวจแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลการตีความการเรียบเรียงและนำเสนอความรู้ที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้ทักษะ การสำรวจ การอ่าน การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเขียนเรียงความการจัดทำโครงการและการจัดนิทรรศการเพื่อฝึกทักษะการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน โดยสังเขป เชื่อมโยง และเปรียบเทียบกับประเทศไทยศึกษาความเป็นมาและความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียน โดยสังเขปโดยใช้ทักษะ การอ่าน การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองพัฒนาการทางด้านต่างโดยสังเขป ผลงานของบุคคลสำคัญ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมราชาเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยใช้ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นชาติไทย ตระหนักถึงความพากเพียรพยายามของบรรพบุรุษที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญ ให้บ้านเมืองตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

ส ๔.๑ ป ๖/๑, ป ๖/๒

ส ๔.๒ ป ๖/๑, ป ๖/๒

ส ๔.๓ ป ๖/๑, ป ๖/๒, ป ๖/๓, ป ๖/๔

รวมทั้งหมด ๘ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๑

รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การใช้ปฏิทินในชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒	การใช้ปฏิทินในชีวิตประจำวันนั้นสามารถบอกวัน เดือน ปี การนับช่วงเวลาและเรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	๑๐	๕
๒	ความเป็นมาของเรา	ส ๔.๑ป.๑/๓	การบอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวสามารถทำได้โดยการสอบถามจากผู้เกี่ยวข้อง	๖	๕
๓	ชีวิตที่เปลี่ยนแปลง	ส ๔.๒ ป.๑/๑	ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมีสาเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตตามกาลเวลา	๖	๕
๔	เหตุการณ์ในอดีตที่มีผลกับปัจจุบัน	ส ๔.๒ ป.๑/๒	เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในครอบครัวในอดีตย่อมมีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	๔	๕
๕	สัญลักษณ์ของชาติไทย	ส ๔.๓ ป.๑/๒ ป.๑/๓	สัญลักษณ์ของชาติไทย เป็นเครื่องหมายสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทยที่คนไทยทุกคนควรภาคภูมิใจและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์	๑๐	๗
๖	แหล่งวัฒนธรรมที่ภาคภูมิใจในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป.๑/๓	ในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสถานที่สำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ที่คนในท้องถิ่นรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจ ดังนั้นเราทุกคนจึงควรร่วมมือกันรักษาสิ่งดีงามของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป	๘	๘
รวม				๔๐	๓๕

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๒

รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	จากวันวานสู่วัน พรุ่งนี้	ส ๔.๑ ป. ๒/๑	คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน อนาคต และวันสำคัญที่ปรากฏใน ปฏิทิน ทำให้สามารถระบุเวลา และ ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	๔	๕
๒	ฉันเป็นใคร	ส ๔.๑ ป. ๒/๒	การสืบค้นเรื่องราวของตนเองและ ครอบครัว จะต้องใช้หลักฐานที่ เกี่ยวข้องเป็นเครื่องยืนยันและใช้เส้น เวลาลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน ครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง	๖	๕
๓	ชีวิตที่เปลี่ยนแปลง และสามารถ วิเคราะห์ ผลกระทบที่ เกิดขึ้น	ส ๔.๒ ป. ๒/๑ ป. ๒/๒	การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงของชุมชนตนจากอดีตถึง ปัจจุบัน จะทำให้สามารถอธิบาย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อ วิถีชีวิตของคนในชุมชน	๙	๘
๔	คนดีในท้องถิ่น	ส ๔.๓ ป. ๒/๑	บุคคลที่ทำคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่น และประเทศชาติสมควรได้รับการ ยกย่อง และควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดี	๙	๗
๕	วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาที่น่า ภูมิใจ(๑)	ส ๔.๓ ป. ๒/๒	การอนุรักษ์วัฒนธรรม และ ประเพณี เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่กับ สังคมไทยสืบต่อไป	๘	๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๖	วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาที่นำ ภูมิใจ (๒)	ส ๔.๓ ป. ๒/๒	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็น หน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกัน อนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย สืบต่อไป	๔	๕
รวม				๔๐	๓๕

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๓

รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ศักราชใน ชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป. ๓/๑	การเทียบศักราชตามปฏิทินที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ลำดับ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ เกิดขึ้นได้ถูกต้อง	๔	๕
๒	เรื่องราวสำคัญของ โรงเรียนและชุมชน	ส ๔.๑ ป. ๓/๒	การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจาก หลักฐาน และแหล่งข้อมูลที่ เกี่ยวข้องอย่างมีระบบขั้นตอน ช่วย ให้สามารถลำดับเหตุการณ์สำคัญที่ เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชนได้ สอดคล้องกับความเป็นจริง	๕	๕
๓	ถิ่นฐานไทย (๑)	ส ๔.๒ ป. ๓/๒	ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทาง สังคมมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและ พัฒนาการของชุมชน ในภาค ต่างๆ ของประเทศไทย	๑๐	๕
๔	ถิ่นฐานไทย (๒)	ส ๔.๒ ป. ๓/๒	ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ วัฒนธรรม เป็นวิถีการดำเนินชีวิต อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่เกิด จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัย ทางสังคมของแต่ละชุมชน	๕	๕
๕	พระมหากษัตริย์ ผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	ส ๔.๓ ป. ๓/๑	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระ รามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกมหาราช เป็น พระมหากษัตริย์ที่ได้กอบกู้แผ่นดิน และสร้างสรรค์ความเจริญมั่นคง จนทำให้ชาติไทยจนถึงปัจจุบัน	๘	๕

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๖	ร่มเกล้าชาวไทย	ส ๔.๓ ป. ๓/๒	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทย ได้ทรงทำคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยและประเทศชาติหลายประการ เพื่อประเทศชาติมั่นคงและคนไทยอยู่เย็นเป็นสุข	๓	๕
๗	บรรพบุรุษไทย	ส ๔.๓ ป. ๓/๓	ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นบรรพบุรุษของไทยที่ได้ปกป้องประเทศชาติให้เป็นเอกราชและสร้างความมั่นคงของชาติไทย วีรกรรมของบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตาม	๕	๕
รวม				๔๐	๓๕

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๔

รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การนับช่วงเวลา เป็น ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	ส ๔.๑ ป.๔/๑	การนับช่วงเวลา เป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เป็นการ นับช่วงเวลา โดยแบ่งเป็น ๑๐ ปี ๑๐๐ ปี ๑,๐๐๐ ปี เพื่อให้เกิดความ สะดวกในการนับช่วงเวลา	๕	๕
๒	ยุคสมัยและ หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๒, ป.๔/๓	๑.การแบ่งยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๒ สมัย คือ สมัยก่อน ประวัติศาสตร์และสมัย ประวัติศาสตร์ ๒. ยุคสมัยที่ใช้ในการศึกษา ประวัติศาสตร์ไทย แบ่งออกเป็น สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัย อยุธยา สมัยธนบุรี และสมัย รัตนโกสินทร์ ๓. การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องศึกษา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ หรือจาก หลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง	๑๕	๑๐
๓	พัฒนาการของ มนุษย์ ในดินแดน ไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๑, ป.๔/๒	ดินแดนไทยเป็นดินแดนที่มีมนุษย์ อาศัยอยู่มายาวนาน การตั้งถิ่นฐาน และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ใน อดีตจะเคลื่อนย้ายไปตามแหล่ง อาหาร จนพัฒนามาเป็นการตั้งถิ่น ฐานอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน	๑๐	๑๐

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๔	อาณาจักรสุโขทัย	ส ๔.๓ ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๓	อาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักร ของคนไทย ที่อยู่บริเวณลุ่มน้ำ เจ้าพระยาตอนบน อาณาจักร สุโขทัยได้สร้างสรรค์ความ เจริญรุ่งเรืองขึ้น และได้ถ่ายทอด ความเจริญสืบเนื่องต่อมาจนถึง ปัจจุบัน	๑๐	๑๐
รวม				๑๐	๓๕

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๕

รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	ความเป็นมาของ ท้องถิ่น	ส ๕.๑ ป.๕/๑, ป.๕/๒,ป.๕/๓	๑. ท้องถิ่นของเรา ๒. การสืบค้นความเป็นมาของ ท้องถิ่น ๓. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ ในการศึกษาท้องถิ่น ๔. การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น ๕. ความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เรื่องราวในท้องถิ่น	๑๐	๑๐
๒	การสร้างสรรค อารยธรรม	ส ๕.๒ ป.๕/๑, ป.๕/๒	๑. อิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีน ๒. อิทธิพลของอารยธรรมต่างชาติ ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน	๑๐	๕
๓	อาณาจักรอยุธยา	ส ๕.๓ ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓, ป.๕/๔	๑. พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา ๒. ประวัติและผลงานของบุคคล สำคัญในสมัยอยุธยา ๓. ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยา	๑๐	๑๐
๔	อาณาจักรธนบุรี	ส ๕.๓ ป.๕/๑, ป.๕/๓, ป.๕/๔	๑. พัฒนาการของอาณาจักร ธนบุรี ๒. ประวัติและผลงานของบุคคล สำคัญในสมัยธนบุรี ๓. ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรี	๑๐	๑๐
รวม				๔๐	๓๕

โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ ป.๖

รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ปีการศึกษา ๒๕๖๖

เวลาเรียน ๔๐ ชั่วโมง

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
๑	การศึกษาเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๖/๑, ป.๖/๒	๑. การศึกษาเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ จะทำให้ข้อมูลที่ได้ มีความถูกต้องและชัดเจน ๒. หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็น สิ่งที่ช่วยยืนยันเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์การนำเสนอเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์จะต้องไม่ขัดแย้ง กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์	๑๑	๑๐
๒	ประเทศเพื่อนบ้าน ของไทย	ส ๔.๒ ป.๖/๑, ป.๖/๒	๑. ประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับ ประเทศไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ของไทย การศึกษาเรื่องราว เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน จะทำ ให้เข้าใจความเป็นมาของประเทศ เพื่อนบ้านที่ถูกต้องและนำไปสู่ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ๒. อาเซียน คือ สมาคมที่เกิดจาก การรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อ ร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	๑๖	๑๐
๓	อาณาจักรไทยสมัย รัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๑, ป.๖/๒, ป.๖/๓, ป.๖/๔	๑. การศึกษาพัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์แบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือ ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบ สมัยใหม่และยุคปฏิรูปการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตย พัฒนาการในด้านต่าง ๆ	๑๓	๑๐

หน่วยที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			ของแต่ละสมัยเป็นรากฐานความ เจริญของชาติไทยในปัจจุบัน ๒. ในสมัยรัตนโกสินทร์มีบุคคล สำคัญที่ ทำประโยชน์ให้แก่ ประเทศชาติมากมาย ควรค่าแก่การ ยกย่องและนำไปเป็นแบบอย่างที่ดี ๓. ภูมิปัญญาไทยเป็นความรู้ที่ บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อ ใช้ในการดำเนินชีวิต		
รวม				๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมงประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ตนเองและครอบครัว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ฉันคือใคร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ ครอบครัวของฉัน	๒ ๒	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ วัน เวลา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ วันนี่วันอะไร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ วันสำคัญ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ ช่วงเวลาวันหนึ่งของฉัน	๒ ๓ ๓	๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ความเปลี่ยนแปลง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ ชีวิตสมัยคุณปู่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เมื่อก่อนกับวันนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ ย้ายบ้าน	๓ ๒ ๒	๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ สัญลักษณ์ของชาติไทย		๑๐
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ประเทศของเรา	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ ธงไตรรงค์	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ คนไทยให้สวย	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ ภาษาของเรา	๒	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ มรดก ปู่ย่า	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ สมุนไพรในสวน	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ มรดกวัฒนธรรมในชุมชน	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เราคือคนไทย	๒	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ ความภูมิใจในความเป็นไทย	๓	
รวม	๒๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วันเวลาในปฏิทิน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ปฏิทินของฉัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ วันสำคัญในปฏิทิน	๕ ๔	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ สืบค้นเรื่องราวของครอบครัว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรารู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างไร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ วิเรื่องราวของครอบครัว แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เวลากับการเปลี่ยนแปลง	๓ ๓ ๒	๑๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ หมู่บ้านของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ คลองสายเก่ากับถนนสายใหม่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ ศาลาหลังใหม่	๒ ๔ ๒	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ บุคคลสำคัญพระปิยมหาราช แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ ชุมชนยั่งยืน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ ศิลปินเอก	๓ ๔	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ วัฒนธรรม ประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ บ้านสวนคุณย่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ อาหารการกิน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ แต่งกายงามอย่างไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ ดัดสีตีเป่า	๒ ๒ ๒ ๓	๑๐
รวม	๒๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ศักราชในชีวิตประจำวัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ ที่มาของศักราช แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ วิธีการเทียบศักราช แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ การเทียบศักราช ในชีวิตประจำวัน	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องราวสำคัญของโรงเรียนและชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ โรงเรียนและชุมชนของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ การลำดับเรื่องราวตามเวลา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่องราวสำคัญของชุมชน	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ถิ่นฐานไทย (๑) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ภาคเหนือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและ พัฒนาการของชุมชน ภาคกลาง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ภาคใต้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ภาคเหนือ	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ถิ่นฐานไทย (๒) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ วัฒนธรรมชุมชน (๑) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ วัฒนธรรมชุมชน (๒) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของ ชุมชน	๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ พระมหากษัตริย์ ผู้สถาปนาอาณาจักรไทย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๖ สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๗ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๘ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๙ พระมหากษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ ร่มเกล้าชาวไทย		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๑ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๒ ร่มเกล้าชาวไทย	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ บรรพบุรุษไทย		๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๓ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๔ ชาวบ้านบางระจัน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๕ พระยาพิชัยดาบหัก	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๖ ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร	๑	
รวม	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ความหมายของทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การนับช่วงเวลาของทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การใช้ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ เพื่อกำหนดความเข้าใจช่วงเวลาในเอกสาร • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ยุคสมัยและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ <ul style="list-style-type: none"> • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง สมัยก่อนประวัติศาสตร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง สมัยประวัติศาสตร์ : ยุคสมัยก่อนสุโขทัยและสมัยสุโขทัย • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง สมัยประวัติศาสตร์ : สมัยอยุธยา • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง สมัยประวัติศาสตร์ : สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้เรื่องยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ความหมายและความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ : ๑ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ : ๒ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ : ๓ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง เกณฑ์การจำแนกหลักฐานที่พบในท้องถิ่น • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง หลักฐานชั้นต้นที่พบในท้องถิ่นต่าง ๆ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ เรื่อง หลักฐานชั้นรองที่พบในท้องถิ่นต่าง ๆ • แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้ 	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑๐

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	หน้าหลัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย		๑๐
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง หลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงพัฒนาการของมนุษย์ที่พบในท้องถิ่น	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง พัฒนาการของมนุษย์ยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง การตั้งหลักแหล่งและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยประวัติศาสตร์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง เมืองและแคว้นโบราณในดินแดนไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของคนสมัยสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของคนสมัยอยุธยา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของคนสมัยธนบุรี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของคนสมัยรัตนโกสินทร์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ อาณาจักรสุโขทัย		๑๐
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การปกครองในอาณาจักรสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง เศรษฐกิจในอาณาจักรสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง สังคมและวัฒนธรรมในอาณาจักรสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ประวัติและผลงานของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง ประวัติและผลงานของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ประวัติและผลงานของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง ภูมิปัญญาไทยสมัยสุโขทัย	๑	
รวม	๔๐	

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความเป็นมาของท้องถิ่น		๑๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ท้องถิ่นของเรา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่น (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่น (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาท้องถิ่น	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง การตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง ความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การสร้างสรรค์อารยธรรม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง อารยธรรมอินเดีย (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง อารยธรรมอินเดีย (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง อารยธรรมจีน (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง อารยธรรมจีน (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง ผลกระทบของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ อาณาจักรอยุธยา		๑๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา (๑)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา (๒)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง สมัยอยุธยา ตอนต้น	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง สมัยอยุธยา ตอนกลาง	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง สมัยอยุธยา ตอนปลาย	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง พัฒนาการอยุธยาด้านเศรษฐกิจ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง พัฒนาการอยุธยาด้านสังคม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ เรื่อง ชาวบ้านบางระจัน	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยา	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ อาณาจักรธนบุรี		๕
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การกอบกู้เอกราช	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง พัฒนาการด้านสังคม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง พัฒนาการด้านวัฒนธรรม	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง บุคคลสำคัญในสมัยธนบุรี	๑	
• แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๘ เรื่อง ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรี	๑	
รวม	๔๐	๓๕

โครงสร้างกำหนดการจัดเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
เวลาเรียนจำนวนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง เวลาเรียนตลอดปีการศึกษา ๔๐ ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ประเทศเพื่อนบ้านของไทย		๑๕
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๒ ประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ : ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคม และยุคหลังอาณานิคม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๖ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคมและยุคหลังอาณานิคม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๗ ราชอาณาจักรกัมพูชา	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๘ ราชอาณาจักรกัมพูชา : ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคม และยุคหลังอาณานิคม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๙ มาเลเซีย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๐ มาเลเซีย : ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคม และยุคหลังอาณานิคม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๑ ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๒ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ประเทศเพื่อนบ้านของไทย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๓ ความเป็นมาของกลุ่มอาเซียน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๔ อาเซียนในปัจจุบัน	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๕ ความสัมพันธ์ของประเทศสมาชิกอาเซียน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๖ อาเซียนในอนาคต (ประชาคมอาเซียน)	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๗ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ อาณาจักรรัตนโกสินทร์		๒๐
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๘ การสถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒๙ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ ด้วยการเมืองการปกครองยุคตอนต้น	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๐ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ด้าน เศรษฐกิจ และสังคมยุคตอนต้น	๑	

หน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	น้ำหนัก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๑ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ด้านการเมือง การปกครองยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๒ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ด้าน เศรษฐกิจ ยุคปฏิรูปประเทศให้เป็นแบบสมัยใหม่	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๓ พัฒนาการด้านสังคมยุคปฏิรูปประเทศ ให้เป็นแบบสมัยใหม่	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๔ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูป การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๕ พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ด้าน เศรษฐกิจและ สังคมยุคปฏิรูปการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๖ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัย รัตนโกสินทร์ : พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๗ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัย รัตนโกสินทร์ : สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๘ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัย รัตนโกสินทร์ : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓๙ ภูมิปัญญาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์	๑	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔๐ กิจกรรมเสริมทักษะความรู้ท้ายหน่วยการเรียนรู้	๑	
รวม	๔๐	๓๕

การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนได้ดำเนินการประเมินผลในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. การประเมินผลก่อนเรียน

การประเมินผลก่อนเรียน กำหนดให้ครูผู้สอนต้องประเมินผลก่อนเรียน เพื่อหาสารสนเทศของผู้เรียนในเบื้องต้น สำหรับนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานของผู้เรียน ตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่จะไม่นำผลการประเมินนี้ไปใช้ในการพิจารณาตัดสินผลการเรียน การประเมินผลก่อนเรียนประกอบด้วยวิธีการประเมินดังต่อไปนี้

๑.๑ การประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียน

เป็นการตรวจสอบความรู้ ทักษะ และความพร้อมต่างๆ ของผู้เรียนที่เป็นพื้นฐานของเรื่องใหม่ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนมีความพร้อมและพื้นฐานที่จะเรียนทุกคนหรือไม่ แล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุง ซ่อมเสริม หรือเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมและพื้นฐานพอเพียงทุกคนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้เป็นอย่างดี การประเมินพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียนก่อนเรียน จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้สอนทุกคนจะต้องดำเนินการ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียน ทุกครั้งจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถคาดหวังความสำเร็จได้อย่างแน่นอน

การประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียนก่อนเรียนมีแนวปฏิบัติดังนี้

- ๑) วิเคราะห์ความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานก่อนเรียน
- ๒) เลือกวิธีการและจัดทำเครื่องมือสำหรับประเมินความรู้ และทักษะพื้นฐานอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- ๓) ดำเนินการประเมินความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้เรียน
- ๔) นำผลการประเมินไปดำเนินการปรับปรุงผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานอย่างพอเพียงก่อนดำเนินการสอน
- ๕) จัดการเรียนการสอนในเรื่องที่จัดเตรียมไว้

๑.๒ การประเมินความรอบรู้ในเรื่องที่จะเรียนก่อนการเรียน

เป็นการประเมินผู้เรียนในเรื่องที่จะทำการสอน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะในเรื่องที่จะเรียนนั้นมากน้อยเพียงไร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนแต่ละคนว่า เริ่มต้นเรียนเรื่องนั้นๆ โดยมีความรู้เดิมอยู่เท่าไรเพื่อจะได้นำไปเปรียบเทียบกับผลการเรียนภายหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนตามแผนการเรียนรู้แล้ว ว่าเกิดพัฒนาการหรือเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่เพียงไร ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน และประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียน ซึ่งจะใช้เป็นประโยชน์ในการสนองตอบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มต่อไป แต่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในเบื้องต้นของการประเมินผลก่อนเรียน ก็คือผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดเตรียม วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับความรู้เดิมของผู้เรียนว่า ต้องจัดอย่างเข้มข้นหรือมากน้อยเพียงไร จึงจะทำให้แผนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการ

เรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ตามตัวชี้วัดด้วยกันทุกคน ในขณะที่ไม่ทำให้ผู้เรียนมีพื้นความรู้เดิมอยู่แล้วเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย และเสียเวลาเรียนในสิ่งที่ตนรู้แล้ว การประเมินความรอบรู้ก่อนเรียนมีขั้นตอนการปฏิบัติ เหมือนกับการประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียนต่างกันเฉพาะความรู้ ทักษะที่จะประเมินเท่านั้น

๒. การประเมินระหว่างเรียน

การประเมินระหว่างเรียนเป็นการประเมินที่มุ่งตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้วางแผนไว้หรือไม่ เพื่อนำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินไปสู่การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและเกิดพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ

การประเมินผลระหว่างเรียนมีแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ วางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลระหว่างเรียน ผู้สอนจัดทำแผนการเรียนรู้ กำหนดแนวทางการประเมินผลให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด ซึ่งในแผนการเรียนรู้จะระบุภาระงานที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามตัวชี้วัดอย่างเหมาะสม

๒.๒ เลือกวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับภาระงานหรือกิจกรรมหลักที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ ทั้งนี้วิธีการประเมินที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการประเมินระหว่างเรียน ได้แก่ การประเมินจากสิ่งที่ผู้เรียนได้แสดงให้เห็นว่ามีความรู้ ทักษะ และความสามารถ ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นผลจากการเรียนรู้ ตามที่ผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้วิธีการประเมินที่ผู้สอนสามารถเลือกใช้ในการประเมินระหว่างเรียน มีดังนี้

๑) การประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคล ได้แก่

- (๑) การถามตอบระหว่างทำกิจกรรมการเรียนรู้
- (๒) การพบปะสนทนาพูดคุยกับผู้เรียน
- (๓) การพบปะสนทนาพูดคุยกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน
- (๔) การสอบปากเปล่าเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ
- (๕) การอ่านบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ของผู้เรียน
- (๖) การตรวจแบบฝึกหัดและการบ้าน พร้อมให้ข้อมูลป้อนกลับ

๒) การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment)

เป็นวิธีการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

การประเมินการปฏิบัติผู้สอนต้องเตรียมการในสิ่งสำคัญ ๒ ประการ คือ

- (๑) ภาระงานหรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ (Tasks)
- (๒) เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics)

วิธีการประเมินการปฏิบัติจะเป็นไปตามลักษณะงาน ดังนี้

ก. ภาระงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนทำเป็นรายบุคคล/กลุ่ม จะประเมินวิธีการทำงานตามขั้นตอนและผลงานของผู้เรียน

ข. ภาระงานหรือกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติเป็นปกติในชีวิตประจำวันจะประเมินด้วยวิธีการสังเกตจดบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้เรียน

ค. การสาธิต ได้แก่ การให้ผู้เรียนแสดงหรือปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด เช่น การใช้เครื่องมือ ปฏิบัติงาน การทำกายบริหาร การเล่นเกม จะประเมินวิธีการและขั้นตอนในการสาธิตของผู้เรียน ด้วยวิธีการ สังเกต

ง. การทำโครงการ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้ผู้สอนต้อง มอบหมายให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติโครงการอย่างน้อย ๑ โครงการในทุกช่วงชั้น ดังนั้นผู้สอนจึงต้องกำหนดภาระงานใน ลักษณะของโครงการให้ผู้เรียนปฏิบัติในรูปแบบหนึ่ง ใน ๔ รูปแบบต่อไปนี้

- (๑) โครงการสำรวจ
- (๒) โครงการสิ่งประดิษฐ์
- (๓) โครงการแก้ปัญหาหรือการทดลองศึกษาค้นคว้า
- (๔) โครงการอาชีพ

วิธีการประเมินผลโครงการ ใช้การประเมิน ๓ ระยะ คือ

๑) ระยะก่อนทำโครงการ โดยประเมินความพร้อมด้านการเตรียมการ และความเป็นไปได้ใน การปฏิบัติงาน

๒) ระยะทำโครงการ โดยประเมินการปฏิบัติจริงตามแผน วิธีการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ และ การปรับปรุงงานระหว่างปฏิบัติงาน

๓) ระยะสิ้นสุดการทำโครงการ โดยประเมินผลงานและวิธีการนำเสนอผลการดำเนินโครงการ การกำหนดให้ผู้เรียนทำโครงการ สามารถทำได้ ๓ แบบ คือ

๑) โครงการรายบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

๒) โครงการกลุ่ม เป็นการทำโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อนต้องให้ผู้เรียนที่มีความสามารถ ต่างกันหลายด้านช่วยกันทำ การประเมินโครงการควรเน้นการประเมินกระบวนการกลุ่ม

๓) โครงการผสมระหว่างรายบุคคลกับกลุ่ม เป็นโครงการที่ผู้เรียนทำร่วมกัน แต่เมื่อเสร็จงาน แล้วให้แต่ละคนรายงานผลด้วยตนเอง โดยไม่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกในกลุ่ม

ในการประเมินการปฏิบัติงานดังกล่าวมาข้างต้น ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ ประกอบการประเมินการปฏิบัติ เช่น

- แบบวัดภาคปฏิบัติ
- แบบสังเกตพฤติกรรม
- แบบตรวจสอบรายการ
- เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics)

เป็นต้น

๓) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย งานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติจะเป็นงาน หรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real life) หรือใกล้เคียง

กับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติ ในกิจกรรมการเรียนรู้ทั่วไป

วิธีการประเมินสภาพจริงไม่มีความแตกต่างจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) เพียงแต่อาจมีความยุ่งยากในการประเมินมากกว่า เนื่องจากเป็นสถานการณ์จริง หรือต้องจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียงจริง แต่จะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนมาก เพราะจะทำให้ทราบความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนว่า มีจุดเด่นและข้อบกพร่องในเรื่องใด อันจะนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงประเด็นที่สุด

๔) การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment)

การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน เป็นวิธีการประเมินที่ช่วยส่งเสริมให้การประเมินตามสภาพจริงมีความสมบูรณ์สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนมากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนได้เก็บรวบรวม (Collect) ผลงานจากการปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ต่างๆ มาจัดแสดงอย่างเป็นระบบ (Organized) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็น (Reflect) ความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ พัฒนาการ และความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) ของการเรียนรู้ของผู้เรียน การวางแผนดำเนินงาน การประเมินด้วยแฟ้มผลงานที่สมบูรณ์จะช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินจากแฟ้มสะสมงานแทนการประเมินจากการปฏิบัติจริง

การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

๑) กำหนดโครงสร้างของแฟ้มสะสมงานจากวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงานว่า ต้องการสะท้อนสิ่งใดเกี่ยวกับความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งนี้อาจพิจารณาจากตัวชี้วัดตามสาระการเรียนรู้ที่สะท้อนได้จากการให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมงาน

๒) กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมผลงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำแฟ้มสะสมงาน

๓) กำหนดให้วิธีการประเมินงานเพื่อพัฒนาชิ้นงาน ซึ่งส่งผลถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถสูงสุด ทั้งนี้ครูควรจัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) สำหรับให้ผู้เรียนนำไปใช้เป็นข้อชี้แนะในการพัฒนางาน

๔) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนางาน โดยมีส่วนร่วมในการประเมินจากทุกฝ่าย แล้วนำข้อมูลที่สอดคล้องกันไปเป็นสารสนเทศหลัก ในการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) สำหรับให้ผู้เรียนใช้ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

๕) จัดให้มีการนำเสนอผลงานที่ได้สะสมไว้ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนควรวางแผนร่วมกันในการคัดเลือกชิ้นงานที่ดีที่สุด ทั้งนี้การนำเสนอชิ้นงานแต่ละชิ้นควรมีหลักฐานการพัฒนางานและการประเมินผลงานด้วยตนเอง เกณฑ์การประเมินผลงานประกอบไว้ด้วย ในการใช้วิธีการประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน ผู้สอนควรคำนึงด้วยว่าแฟ้มสะสมงานมีหลายประเภท การเลือกใช้แฟ้มสะสมงานประเภทใด ควรคำนึงถึงรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาแฟ้มสะสมงานให้เหมาะสม เพื่อให้แฟ้มสะสมงานช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนด้วย

๒.๓ กำหนดสัดส่วนการประเมินระหว่างเรียนกับการประเมินผลปลายภาคเรียน หรือปลายปี การประเมินระหว่างเรียนมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อมุ่งนำสารสนเทศ มาพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนของผู้เรียน การประเมินระหว่างเรียนที่ดำเนินการอย่างถูกต้อง เข้มงวด และจริงจัง จะให้ผลการประเมินที่สะท้อนภาพความสำเร็จ และศักยภาพของผู้เรียนได้ถูกต้อง สมบูรณ์ และน่าเชื่อถือ ดังนั้น ควรให้น้ำหนักความสำคัญของการประเมินระหว่างเรียนในสัดส่วนที่มากกว่าการประเมินตอนปลายภาคเรียนหรือปลายปี ทั้งนี้โดยคำนึงถึงธรรมชาติของรายวิชาและตัวชี้วัดเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามในการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนรายวิชาปลายภาคเรียนหรือปลายปี ต้องนำผลการประเมินระหว่างเรียนไปใช้ในการตัดสินผลการเรียนด้วย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามสัดส่วนและแนวดำเนินการในระเบียบที่สถานศึกษาผู้กำหนด

๒.๔ จัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียน ผู้สอนต้องจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินผลระหว่างเรียนอย่างเป็นระบบชัดเจน เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมผู้เรียน ใช้เป็นหลักฐานสำหรับการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องและใช้เป็นหลักฐานสำหรับตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้สอน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสและความยุติธรรมในการประเมิน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่สถานศึกษาผู้กำหนด

ข้อมูลหลักฐานการประเมินระหว่างที่พึงแสดง ได้แก่

- ๑) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
- ๒) ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถของผู้เรียนตามวิธีการประเมิน เช่น บันทึกการสังเกตพฤติกรรม บันทึกคะแนนจากการประเมินชิ้นงาน บันทึกคะแนนการประเมินโครงการ บันทึกเกี่ยวกับการประเมินแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

๓. การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียน

การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนเป็นการประเมิน เพื่อมุ่งตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียนเมื่อผ่านการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง หรือสิ้นสุดการเรียนรายวิชาปลายปี/ปลายภาคประกอบด้วย

๓.๑ การประเมินหลังเรียน

เป็นการประเมินผู้เรียนในเรื่องที่ได้เรียนจบแล้ว เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่คาดหวังหรือไม่ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการประเมินก่อนเรียนว่าผู้เรียนเกิดพัฒนาการขึ้นมากน้อยเพียงไร ทำให้สามารถประเมินได้ว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้เพียงไร และกิจกรรมการเรียนที่จัดขึ้นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างไร ข้อมูลจากการประเมินภายหลังการเรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย ได้แก่

- ๑) ปรับปรุงแก้ไขซ่อมเสริมผู้เรียนให้บรรลุตัวชี้วัด หรือจุดประสงค์ของการเรียน
- ๒) ปรับปรุงแก้ไขวิธีเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- ๓) ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียน

การประเมินหลังเรียนนี้ ถ้าจะให้สอดคล้องกับการประเมินก่อนเรียนเพื่อการเปรียบเทียบพัฒนาการของผู้เรียนสำหรับการวิจัยในชั้นเรียน ควรใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินชุดเดียวกันหรือคู่ขนานกัน

๓.๒ การประเมินผลการเรียนปลายภาค

เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนรายวิชาต่างๆ ตามตัวชี้วัด การประเมินผลนั้นนอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อการสรุปตัดสินความสำเร็จของผู้เรียน ในแต่ละรายวิชา รายภาค เป็นสำคัญแล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงแก้ไข ช่อมเสริมผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมินตัวชี้วัดของแต่ละรายวิชา ให้เกิดพัฒนาการและมีผลการเรียนตามตัวชี้วัดอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ด้วย

การประเมินผลการเรียนปลายภาค สามารถใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินได้อย่างหลากหลาย ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด เนื้อหาสาระ กิจกรรมและช่วงเวลาในการประเมิน อย่างไรก็ตามเพื่อให้การประเมินผลการเรียนดังกล่าวมีส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และสนับสนุนการเรียนการสอน จึงให้นำผลการประเมินผลระหว่างเรียนไปใช้เป็นข้อมูลในการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยสัดส่วนการประเมินผลระหว่างเรียนมากกว่าการประเมินผลปลายภาคเรียน

วิธีการปฏิบัติการประเมินผลตามกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

การดำเนินการประเมินผลตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนได้กำหนดวิธีการปฏิบัติดังนี้

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการร่วมกันกำหนดหลักการประเมินผล ดังนี้

๑. ทุกกลุ่มสาระให้มีการประเมินผลทุกรายวิชาให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะ โดยมีการประเมินผลดังนี้

๑.๑ การประเมินผลก่อนเรียน

๑.๑.๑ ประเมินผลก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียนและจัดกิจกรรมช่อมเสริมเพื่อให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียน

๑.๑.๒ ประเมินก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้ในเนื้อหา และทักษะที่จะเริ่มเรียน เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบผลการเรียนหลังเรียน แสดงการพัฒนาการของผู้เรียน

๑.๑.๓ การประเมินผลระหว่างเรียน ให้มีการประเมินผลเป็นระยะๆ และสอดคล้องกับตัวชี้วัด โดยให้การประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งวิธีการวัด เครื่องมือ และแหล่งข้อมูล เพื่อมุ่งตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน และนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขจนผู้เรียนสามารถบรรลุตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ในกรณีที่ผู้เรียนต้องการพัฒนาปรับปรุงผลการเรียนให้สูงขึ้น ให้ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาปรับปรุงแก้ไขผลงาน/ชิ้นงานตนเองจนเต็มศักยภาพของผู้เรียนภายในเวลาที่กำหนดให้

๑.๑.๔ การประเมินรายภาค ในการประเมินผลปลายภาคสามารถประเมินจากการปฏิบัติ การสื่อสาร เช่น การสัมภาษณ์จากผลงาน / ชิ้นงาน โครงการหรือแบบทดสอบ ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด

๒. การกำหนดสัดส่วนระหว่างเรียนกับการประเมินปลายภาค ให้กลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มร่วมกันกำหนดตามหลักการที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการดังนี้

๒.๑ การประเมินผลระหว่างเรียน ร้อยละ ๗๐ ของการประเมินผลทั้งหมด

๒.๒ การประเมินผลระหว่างเรียนและการประเมินผลปลายภาค ให้มีการประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะ

๒.๓ ในรายวิชาเดียวกันให้มีการกำหนดสัดส่วนระหว่างเรียนกับปลายภาค และวางแผน ประเมินผลตลอดภาคเรียนร่วมกัน

๒.๔ ในกรณีที่มีการประเมินผลด้วยแบบทดสอบ ให้มีการประเมินโดยใช้วิธีการให้ผู้เรียนตอบ แบบทดสอบอัตนัย โดยมีการให้คะแนนคิดเป็นร้อยละ ๗๐ ของการทดสอบครั้งนั้น

๓. การจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียน ประกอบด้วย

๓.๑ ผู้สอนแต่ละรายวิชาจัดทำแผนการประเมินผลในรายวิชาของตนเองตลอดภาคเรียน โดยมี หัวข้อดังนี้

๑) การประเมินผลก่อนเรียน

๒) การประเมินระหว่างเรียน

๓) การประเมินปลายภาค

๔) อัตราส่วนน้ำหนักคะแนนระหว่างความรู้ (K) ทักษะกระบวนการ (P) และ คุณลักษณะ (A) และรายละเอียดน้ำหนักคะแนนของแต่ละตัวชี้วัด พร้อมทั้งระบุวิธีการวัด เครื่องมือวัด และ ประเมินผลในแต่ละตัวชี้วัด

๕) กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย คุณลักษณะตามธรรมชาติวิชา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้ใช้แบบสรุปผลการประเมินตามแบบบันทึกที่แนบท้ายคู่มือ นี้

๓.๒ จัดทำแบบบันทึกข้อมูลผลการประเมินที่แสดงสารสนเทศของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็น แหล่งข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมผู้เรียน และใช้เป็นหลักฐานสำหรับสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง และใช้เป็น หลักฐานสำหรับตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้สอน ดังนั้นข้อมูลควรแสดงถึงร่องรอยการพัฒนา พร้อมระบุ ข้อสังเกตที่เน้นข้อค้นพบที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งระหว่างเรียนและปลายภาค

๓.๓ จัดทำแบบบันทึกการประเมินความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน เพื่อ แสดงร่องรอยหลักฐานการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน และสรุปผลการประเมิน ตามแบบสรุปผลการประเมินแนบท้ายคู่มือนี้

๓.๔ จัดทำแบบบันทึกการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อแสดงร่องรอยหลักฐานการ พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน และสรุปผลการประเมินตามแบบสรุปผลการประเมินแนบท้ายคู่มือนี้

๓.๕ นำผลการประเมินจากข้อ ๓.๒, ๓.๓ และ ๓.๔ มาสรุปและบันทึกลงในแบบ ปพ.๕

๔. การตัดสินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๔.๑ การตัดสินผลการเรียนให้นำผลการประเมินระหว่างเรียนรวมกับผลการประเมิน ปลายภาค โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ตารางแสดงคะแนน และระดับผลการเรียน

ช่วงคะแนนเป็นร้อยละ	ความหมาย	ระดับผลการเรียน
๘๐ - ๑๐๐	ผลการเรียนดีเยี่ยม	๔
๗๕ - ๗๙	ผลการเรียนดีมาก	๓.๕
๗๐ - ๗๔	ผลการเรียนดี	๓
๖๕ - ๖๙	ผลการเรียนค่อนข้างดี	๒.๕
๖๐ - ๖๔	ผลการเรียนน่าพอใจ	๒
๕๕ - ๕๙	ผลการเรียนพอใช้	๑.๕
๕๐ - ๕๔	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด	๑
๐ - ๔๙	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด	๐

กรณีที่โรงเรียนให้ระดับผลการเรียนด้วยระบบต่างๆสามารถเทียบกันได้ดังนี้

ระบบตัวเลข	ระบบตัวอักษร	ระบบร้อยละ	ระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน		
			๕ ระดับ	๔ ระดับ	๒ ระดับ
๔	A	๘๐-๑๐๐	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ผ่าน
๓.๕	B+	๗๕-๗๙	ดี	ดี	
๓	B	๗๐-๗๔			
๒.๕	C+	๖๕-๖๙	พอใช้	ผ่าน	
๒	C	๖๐-๖๔			
๑.๕	D+	๕๕-๕๙	ผ่าน	ผ่าน	
๑	D	๕๐-๕๔			
๐	F	๐-๔๙	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวทิตู ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณท่าน ๒. กตเวทิตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทิตูว่าโดยขอบเขต แยกได้ เป็น ๒ ระดับ คือ ๒.๑ กตัญญูกตเวทิตูต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว ๒.๒ กตัญญูกตเวทิตูต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูกตเวทิตูต่ออาจารย์ / โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์ ฟังแสดงความเคารพนับถืออาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุงรับใช้ ปรีกษา ชักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. ฟังด้วยดี ฟังเป็น รู้จักฟัง ให้เกิดปัญญา ๔. ประนินบัติ ช่วยบริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในดงลงไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยู่ว่ายบ่อน้ำที่ตนขุดไว้ยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พินกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๓. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วจีกรรม การกระทำทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒ กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑. ทิฏฐิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒. อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภาพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓. อปราบปริเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภาพต่อ ๆ ไป ๔. โอลิสิกกรรม กรรมเล็กให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕. ชนกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ๖. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกรรม ๗. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือเข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนกรรม และอุปัตถัมภกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสั้นเข้า ๘. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปทีเดียว

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การจัดการเรียนรู้อุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๖ .

*หมายเหตุ พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ; พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓.

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๙. ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐. พหุลกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา

๑๑. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น
๑๒. กตัตตากรรม หรือ กตัตตวาปนกรรม กรรมสักว่าทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผล
ต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล (พ.ศ. หน้า ๕)

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท
คือ สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุลจิรัฐธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน

(พ.ศ. หน้า ๑๓๔) ๑. อนุรักษ์เวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของ
ชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริमितปานโภชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจสีลวันต
สถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔)

กุศล บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

ก.กายกรรม ๓ (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี
เว้น จากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓. กามมุสมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤตินิดในกาม

ข.วจีกรรม ๔ (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณยาวาจา เวรมณี เว้นจาก
พูดส่อเสียด ๖. ผรุสยา วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค.มโนกรรม ๓ (ทางใจ) ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียน
เขา ๑๐. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลมูล รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. อโทสะ
ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุศลวิตก ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม

๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหีสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน

(พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. आयโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและ
เหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม
๓. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกัน
ความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ (พ.ศ. หน้า ๒๔)

ชั้น กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่
รูปชั้น คือ กองรูป เวทนาชั้น คือ กองเวทนา สัญญาชั้น คือ กองสัญญา สังขารชั้น คือ กองสังขาร
วิญญาณชั้น คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจชั้น (พ.ศ. หน้า ๒๖ - ๒๗)

การวธธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสนา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. อัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. สิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทคารวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถารคารวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ธ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโกคิสุข ๔) สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อตถิสุข สุขเกิดจากความมืทรัพย์สิน ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สิน ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ธ. หน้า ๑๗๓)

ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว (พ.ธ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดยชาติเป็น อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อากาหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๙)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสมาวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะ คือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฌาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฌาน ๒. อรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฌานสมบัติ การบรรลุฌาน การเข้าฌาน (พุทธธรรม หน้า ๙๖๔)

ดรุณธรรม ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นดุจประตูดุชยันต์อันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานุมัตติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยม แบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตตะ คือ ตั้งเรียนรู้อย่างจริงจัง เอาเรียนค้นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญไฝ่สดับ เหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมมานูวัตติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม ๖. อลินตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมนุญชีวิต บทที่ ๑๕ คนสืบตระกูล ข้อ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนมุข” ตรงคำบาลีว่า “อตัถทวาร” ประตูแห่งประโยชน์

ตัณหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแส่หา มี ๓ คือ ๑. กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม ๒. อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ ๓. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ ๔. ออยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ ๕. ออยากพราภพพ้นดับสูญไปเสีย

ตัณหา (๒) ธิดามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดีกับราคา) (พ.ศ. หน้า ๗๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิทธาธรรม ๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. บริจาคจะ ความเสียสละ ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง ๕. มัทวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เภากิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกระความไม่กลัวโรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ชันติ ความอดทน เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทวิกรมมิกตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไรตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ทำได้ (พ.ศ. หน้า ๙๕)

ทุกข์ ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา (พ.ศ. หน้า ๙๙)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษ ด้วยวิธีทรมาณตนต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจจริต ๓ ความประพฤติน่าดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจจริต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วจิตุจจริต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจจริต ประพฤติชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมดาของชีวิต มีให้มีความประมาทได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาตุ ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาวะที่เอิบอาบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่รูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นิยาม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พีชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๑๙๔)

นิ वर्ณ ๕ สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมอง และทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุกจะ (ความฟุ้งซ่าน และร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ศ. หน้า ๑๙๕)

นิโรธ ความดับทุกข์ คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๗)

บารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๓๖)

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี มีระเบียบวินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวณา คือฝึกอบรมจิตใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๙)

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวณา คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปจายนมัย คือ ทนุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยชวนชววย รับใช้ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานโมทนามัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ฐัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ฐัมมเทศนามัย คือ ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐชุกกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พ.ศ. หน้า ๑๑๐)

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรค ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสงทองฉันนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ ๑. กัลป์ยามิตตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้

ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อุตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอเห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการทำชีวิตที่ดั่งงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จักคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ ดั่งงาม: พระธรรมปิฎก) (ป.อ. ปยุตโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้
๑. เมตตากฎุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ (พ.ศ. หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑)

เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤตินิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง อัมมจักรกัปปวัตตনสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๗)

ปฏิจจสมุปบาท สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ต่อเนื่องกันมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปริยัติ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาปอกุศลธรรม ที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนาปธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. ออนุรักษนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มพูนบุญ (พ.ศ. หน้า ๑๔๔)

ปปัญจธรรม ๓ กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดเยื้อพิสดาร ทำให้เขาห่างออกไปจากความ เป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ ไม่อาจแก้ปัญหา อย่างถูกต้องตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ปรนเปรอตน ความอยากได้อะไรเอา) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยงมงายหรือโดยอาการเชิดชูว่าอย่างนั้นเท่านั้นจริงอย่างอื่นแท้ทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียน บีบคั้นผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่เท่าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตน ให้ยิ่งใหญ่) (พ.ศ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ รู้ทะเลลุมโปร่ง ลุล่วงด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสี่ธรรม สี่ธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาวุฒิธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองงามแห่งปัญญา ๑. สัมปรีทสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสนวะ พังสัทธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียน และตริตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓)

ปาปณิกธรรม ๓ หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทუნ เก็งกำไร แม่นยำ ๒. วิจฺจโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ) (พ.ธ. หน้า ๑๑๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตรสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตรวิญญาณ) ๓. ฆานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ฆานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ) (พ.ธ. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๙ คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ อรหิ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานํ เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส ดูบริษัท ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ธ. หน้า ๑๑๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๙)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุลหรรณวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโสดาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑ (พ.ศ. หน้า ๓๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวช และเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อนวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพพณฺเห ปิณฑปาตณฺจ ตอนเช้าเสด็จออก ปิณฑปาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ธมฺมเทศนํ ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโรวาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อทฺตมฺเต เทวปญฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเว วิโลกนํ ตอนเช้ามีด จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุลหรรณได้ (พ.ศ. หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิตุคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังเสวยกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๙๘)

ภาวนา ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภาวนา ๒. สीलภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา (พ.ศ. หน้า ๘๑ - ๘๒)

ภุมิ ๓๑ ๑. พื้นเพ พื้น ชั้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภุมิ ได้แก่ อบายภุมิ ๔ (ภุมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิระยะ (นรก) - ตีรัจฉานโยนิ (กำเนิดตีรัจฉาน) - ปิตติวิสัย

(แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภูมิ ๗ (กามาวจรภูมิที่เป็นสุคติ ภูมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) - จาตุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์) - ดุสิต (แดนแห่งผู้เฝ้าอ้อมด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต) - ปรินิมิตวสวัตดี (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้) (พ.ธ. หน้า ๓๑๖-๓๑๗)

โภคอาทิยะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์

๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อดิธิพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวดาพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ (พ.ธ. หน้า ๒๐๒ -๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉาณิชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถาณิชา คำอาวูฐ

๒. สัตตวณิชา คำมนุษย์ ๓. มังสวณิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวณิชา คำขายน้ำเมา ๕. วิสวณิชา คำขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

มรรคมืองค์ ๘ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ๒.

สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลัก

กุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วาจาทุจจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด ได้แก่ กายาทุจจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกรถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปักใจแน่วแนในกามราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความชั่วและการพิจารณา ทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีใช้วิมุตติ)

(พ.ธ. หน้า ๓๒๒)

มิตรปฏิรูป คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปอกลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อย

โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตัว

๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่ อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์

๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง

๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม

๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา

๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนตี่น้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน

๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน (พ.ธ. หน้า ๑๕๔ - ๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาตีเถียนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏแก่ตา ข้อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิญญู ๓ หรือไตรวิญญู การเวียนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ธ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสนั้นได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินตัวมเตี้ยม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอัพยาทุกต คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลก็บออัพยาทุกตนั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรจะละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ละได้ แต่ส่วนหลัง พระพุทธเจ้าเท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวที่ว่าพระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ (ไม่มีใน พ.ศ. ฉบับที่พิมพ์เป็นเล่ม แต่ค้นได้จากแผ่นซีดีรอม พ.ศ. ของสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ)

วิตก ความตรึก ตรี กายยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓ (พ.ศ. หน้า ๒๗๓)

วิบัติ ๔ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุทธสัน ๆ ว่าส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติ

เสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทาง น่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรคมาก ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือกาลเสีย

คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบบังคับคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ผักไฟในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียร ไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น (พ.ธ. หน้า ๑๖๐- ๑๖๑)

วิปัสสนาญาณ ๙ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะ ของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทยัพพยานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับ ของเบญจขันธ์ ๒. กังคานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็ค้ำนึ่งเด่นชัด ในส่วน ดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภยตูปัญฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏ เป็นของน่ากลัว ๔. อาทีนวานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษ บกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน ติดใจ ๖. มุญจិតุกัมยตาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งด้วย ใคร่พ้นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย ปรารถนาที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้น ไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดเปลื้องออกไป ๘. สังขารเปกขาณญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็น กลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไมยยินดีในร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลม ญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้อริยสัจ แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคล ต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๗๖ – ๒๗๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกัมภณวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัย โลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น (พ.ธ. หน้า ๑๙๔)

โลกบาลธรรม ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมียดศีลธรรม และให้อยู่ กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาปละอายใจ ต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตัปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า ๒๖๐)

ฤๅษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ซีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท (พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปัญญา ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานูปัสสนาสติปัญญา (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ
- ๑ อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุกอย่าง
- ๑) ปฏิกุลมณสิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสาสติปฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามีส และเป็นนिरามิสตามที่เป็นไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไป อยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. อัมมานุปัสสนาสติปฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิวรณ์ ๕ ชั้นธัมม ๕ อายตนะ ๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับ บาบ ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นพระอริยบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๙๙)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติ ให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ดำเนินชีวิต หรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่ากาย สง่างาม หน้าตาท่าทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อม ด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติ แห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจ ตรงกับความถนัดความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะเหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (พ.ธ. หน้า ๑๖๑ - ๑๖๒)

สมบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปพวิหารสมบัติ (พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำ และคำพูดแม่นยำได้ (พ.ศ. หน้า ๓๒๗)

สังฆคุณ ๙ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมา ถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การ กระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแผ่ ความดีที่ยอดเยี่ยมของโลก(พ.ธ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยาน ลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรัมมินเด (Lumbini หรือ Rummidei) ๒. ที่พระพุทธเจ้า

ตรัสรู้ คือ ควงโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๗)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ฝ้านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สันโดษ ๓ ๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาผลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่ว่าพอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดยามไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝันใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามสมควร คือ พอใจตามสมควรแก่ภาวะฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ฝึกหัดพอใจแต่ต้องอันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๒๕)

สัทธรรม ๓ ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติสัทธรรม (สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)
๒. ปฏิบัติสัทธรรม (สัทธรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)
๓. ปฏิเวธสัทธรรม (สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน) (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

สัพปุริสธรรม ๗ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี

๑. ัมมัญญุตตา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง
๒. อตถัญญุตตา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย
๓. อตตัญญุตตา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น
๔. มัตตัญญุตตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี
๕. กาลัญญุตตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม
๖. ปริสัญญุตตา คือ ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม
๗. ปุคคัลัญญุตตา หรือ ปุคคัลโปริปัญญุตตา คือ ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนักรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ก็ได้ มักมากคู่กับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวาจากรรม มีเมตตาวาจากรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตาคามโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาธารณโภคี แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวง แหน ใช้ผู้เดียว ๕. สีลสามัญญตา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือจัดปัญหา ๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบดั่งใจ เช่นเดียวกับหมู่คณะ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

สุข ๒ ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงอามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นีรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ (พ.ศ. หน้า ๓๔๓)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม (พ.ศ. หน้า ๒๙๐)

ศรัทธา ๔ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดี มีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผล ที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนอนหรืออนอคยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึก ตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ (พ.ศ. หน้า ๑๖๔)

สงเคราะห์ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังคหวัตถุ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจាន่ารัก น่านิยมนับถือ ๓. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบได้แก่ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๙)

สุจริต ๓ ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบทางกาย

๒. วาสุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕)

hiri ความละอายต่อการทำชั่ว (พ.ศ. หน้า ๓๕๕)

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ ๓. กามเมสุมิฉฉาจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา วาจา ส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปะ พูดเพื่อเจ้อ ๘. อภิขเฌา พงเล็งอยากได้ของเขา ๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๗๙, ๓๐๙)

อกุศลมูล ๓ รากแห่งอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิด ประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘ (พ.ศ. หน้า ๘๙)

อคติ ๔ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ

๑. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิด เพราะเขลา) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พ.ศ. หน้า ๑๗๔)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๓๖๖)

อบายมุข ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม)

๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๖ ๑. ติดสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาดน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือขาวลือ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสียเพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ ๓.๑ รำที่โหนไปที่นั่น ๓.๒ - ๓.๓ ขับร้อง ดนตรีเสภา เพลงเถิดเทิงที่โหนไปที่นั่น ๔. ติดการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่วอย่างที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภทคือ ได้เพื่อนที่จะนำไปให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้านการงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิตเพี้ยน ไม่ทำการงานโภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ - ๖.๖ หนาวนัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำการงาน (พ.ศ. หน้า ๑๗๖ - ๑๗๘)

อปรีหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกัน ทำกิจกรรมที่พึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น ๕. บรรดากุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุคคร่าชื่นใจ ๖. เคารพสักการบูชา เจตีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย) (พ.ศ. หน้า ๒๔๖ - ๒๔๗)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนนิยมของโลกเป็นประมาณ ๓. รัจฉานอธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ศ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมี ๔ คือ ๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัยเป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

อริยอัฏฐังคิกมรรค ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

อัญญาณูปเบกขา เป็นอุปเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เผลอไม่รู้เรื่อง เผลอเียง เผลอเมย (พ.ธ. หน้า ๑๒๖)

อัตตา ตัวตน อาตมัน ปุณฺชนย้อมยัตถมํมมเห็นชั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอัตตา หรือยึดถือว่ามีอัตตา เนื่องด้วยชั้น (พ.ศ. หน้า ๓๙๘)

อตัถะ เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิฏฐิธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในชีวิตนี้ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้ำลึกกว่าที่ จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน ๒. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พ.ธ. หน้า ๑๓๑ - ๑๓๒)

อายตนะ ที่ต่อ เครื่องติดต่อกัน แตนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็น สิ่งที่รู้ หูเป็นเครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททะ คือ เสียง ๒.๓ คันธะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โผฏฐัพพะ คือ สิ่งต้องกาย ๒.๖ ธัมมะ หมายถึง ธรรมารมย์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อายตนะภายใน เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓.ฆานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อริยวัฑฒิ ๕ ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจ ในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง (พ.ธ. หน้า ๒๑๓)

อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา เป็นต้น (พ.ธ. หน้า ๑๘๖-๑๘๗)

อุบาสกธรรม ๗ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ธ. หน้า ๒๑๙ - ๒๒๐)

อุบาสกธรรม ๕ สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธ์ ๓. ไม่ถือนงคตั้นขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อนงคตคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคกลาง และสิ่งที่ตื่นกันว่าหลังศักดิ์สิทธิ์ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ศ. หน้า ๓๐๐)

อุบาสกธรรม ๗ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยียนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ผูกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. ฟังพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง ๕. ฟังธรรมโดยความตั้งใจ มิใช่ มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการ (ธรรมบุญชีวิต, หน้า ๗๐ - ๗๐)

อุเบกขา มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เองเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ไม่ยินดียินร้ายเมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุ นั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อทุกข์ขมสุข) (พ.ศ. หน้า ๔๒๖ - ๔๒๗)

อุปาทาน ๔ ความยึดมั่น ความถ้อยมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่าใคร่ น่าพอใจ ๒. ทิฎฐุปาทาน ความยึดมั่นในทิฎฐิหรือทฤษฎี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สิลัพพอุปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิ พิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างมงายหรือโดยนิยมน่าหลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลัก ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อัตตวาอุปาทาน ความยึดมั่นในวาตะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญหมายอยู่ในภายในว่ามีตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๘๗)

อุปนิสัย ๔ ธรรมที่พึงฟัง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฺขายกั ปฏิสเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฺขายกั อธิวาเสติ

พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนุญฐารมณฺ์ ต่าง ๆ มีหนารว้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงขาเยกํ ปริวช
เซติ พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้วหลีกเลี่ยง ๔. สงขาเยกํ ปฏิวินเเทติ
พิจารณาสิ่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อกุศลวิตกมีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก
และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป (พ.ธ. หน้า ๑๗๙)

โอดตตปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว (พ.ศ. หน้า ๔๓๙)

โอวาท คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วย
กาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี)
๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โสภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์)
(พ.ศ. หน้า ๔๔๐)

สังคมศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จริยธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับ**ศีลธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติ
หรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความ
ดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน
ศีลธรรมและจริยธรรม มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือ
คุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดี
งาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายนัยเดียวกันและมักใช้คำสองคำ
ดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า **คุณธรรมจริยธรรม** ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือ
มีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม
(โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์คุณธรรม หน้า ๑๑ -๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของ
สังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในส่วหนึ่งของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจ
ชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทาง
สุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มึคุณค่า คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่า
เปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา และคุณค่านักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางที่เรียกที่สถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของ
สังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่สังคมยอมรับและได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี เป็นความประพฤติของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบกันมานาน ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสี่ย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จากเวลา แรงงาน วัสดุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ผลสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึงถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัตจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ กรรวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีการในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และ ลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. **ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม** มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. **ลิขสิทธิ์** คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม

งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้งสิทธิข้างเคียง (Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปรากฎการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ และราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทหลายลักษณะอักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์แบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็จะต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้(real truth) คือ ความจริงที่คงอยู่แน่นอนนิรันดร์ เป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์มุ่งแสวงหาซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ (ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของหลักฐานและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียด ถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่นี่คือ ภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัย เอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความ เป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ

สี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้
 ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัว
 เข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

ห้า การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง
 น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลา
 และสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม
 วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม
 มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือ
 พัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้าน
 ภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรควัฒนธรรม และผลกระทบ
 ของการสร้างสรรคของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของ
 เวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์ เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่
 เป็นความรู้ที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพ ของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและ
 วิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะ
 ของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์
 สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้
 สำหรับการศึกษาพิจารณา คติวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์
 (Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษา พิจารณาถึง
 ความแตกต่าง ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่ง ๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง
 โดยพยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติ
 แบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์ ดูสัมพันธ์ภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็น**ภูมิศาสตร์กายภาพ** (Physical Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง
 การอพยพจะเป็น**ภูมิศาสตร์มนุษย์** (Human Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง
 จะเป็น**ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม** (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น
 ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพลักษณะ
 รูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ราบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤกษ์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขาแบบทบตัว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฏิพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ข้างขึ้น-ข้างแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่น ดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์ หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ภายถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือสมมติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฏิพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ์ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระวางที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณสถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะทำเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ ๓ ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

ปกหลัง